

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

KATEDRA NĚMECKÝCH A RAKOUSKÝCH STUDIÍ

Jakub Pok

**Vliv kancléře Helmuta Schmidta na
formování německé bezpečnostní politiky
a jeho důsledky pro strategii NATO v letech
1974 - 1982**

Diplomová práce

Praha 2008

Vliv Helmuta Schmidta na formování
německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky
pro strategii NATO v letech 1974-1982

Jakub Pok
NRS, FSV UK

Autor práce: Bc. Jakub Pok

Vedoucí práce: JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Datum obhajoby: 2008

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

POK, Jakub: Vliv Helmuta Schmidta na formování německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky pro strategii NATO v letech 1974 – 1982. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra německých a rakouských studií 2008, 88 stran. Vedoucí diplomové práce JUDr. Vladimír Handl, CSc.

ANOTACE

Diplomová práce „Vliv Helmuta Schmidta na formování německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky pro strategii NATO v letech 1974 – 1982“ pojednává o významné roli německého kancléře Helmuta Schmidta na německou zahraniční a bezpečnostní politiku v sedmdesátých letech 20. století. První část práce přibližuje politickou kariéru Helmuta Schmidta. Helmut Schmidt prostřednictvím své teorie rovnováhy sil upozornil na potřebu změny strategie Severoatlantické aliance. Práce se zaměřuje především na zkoumání vlivu bezpečnostní politiky Spolkové republiky Německo pod taktovkou kancléře Schmidta a analyzuje důsledky této německé aktivity pro diskuzi o změně strategie Aliance v druhé polovině sedmdesátých let, konkrétně prostřednictvím tzv. „dvojího rozhodnutí NATO“ o nutnosti dozbrojení Aliance a zároveň zahájení jednání o odzbrojení mezi Západem a Východem. Poslední část práce je věnována vnitropolitické situaci ve Spolkové republice Německo v souvislosti s německou bezpečnostní politikou prosazovanou kancléřem Schmidtem.

ANNOTATION

Diploma thesis “Helmut Schmidt’s influence on shaping of German Security Policy and its consequences for NATO’s strategy in 1974-1982” discusses the important role of German Chancellor Helmut Schmidt in shaping of the security policy of the Federal Republic of Germany in the 1970s. The first part of the thesis focuses on the Schmidt’s political career. Helmut Schmidt pointed out the exigence of the turn of the NATO’ strategy through his Balance of Power Theory. Thesis examines especially the influence of German security policy of Chancellor Schmidt and it analyses the consequences of the German activity for

the debate about the NATO's strategy in the second half of the 1970s. This part deals particularly with the NATO Double-Track Decision that enacted the need of NATO's armament together with the initiation of the arms control negotiation between the East and the West. The last part examines the internal situation in the Federal Republic of Germany in the context of the German security policy advocating by the Chancellor Helmut Schmidt.

KLÍČOVÁ SLOVA

Helmut Schmidt, bezpečnostní politika Spolkové republiky Německo, teorie rovnováhy sil, neutronová zbraň, rakety středního doletu, „dvojí rozhodnutí NATO“.

KEYWORDS

Helmut Schmidt, Security policy of Federal Republic of Germany, Balance of Power Theory, Neutron Bomb, Long Range Tactical Nuclear Forces, NATO Double-Track Decision.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 10. ledna 2008

Jakub Pok

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Vladimíru Handlovi, CSc. za vedení diplomové práce.

Obsah

1 Úvod	9
1.1 Vymezení tématu diplomové práce	9
1.2 Zdůvodnění výběru tématu	12
1.3 Cíle práce a položení výzkumných otázek	13
1.4 Metodologie práce	14
1.5 Zhodnocení použitých pramenů a literatury	15
1.6 Seznam použitých zkratk	18
2 Politická bibliografie Helmuta Schmidta	19
3 Evropská bezpečnostní politika Helmuta Schmidta	27
3.1 Schmidtova koncepce bezpečnosti a jeho pojetí rovnováhy	27
3.2 „Dvojí rozhodnutí NATO“	31
3.2.1 Změna strategické situace v Evropě v druhé polovině 70. let 20. století	31
3.2.2 Londýnská řeč spolkového kancléře Helmuta Schmidta k otázce západní bezpečnosti	33
3.2.3 Reakce na londýnskou řeč Helmuta Schmidta	39
3.2.4 Krize důvěry v německo-amerických vztazích v otázce neutronové zbraně.....	41
3.2.5 Jednání o modernizaci nukleárních zbraní v Evropě po debaklu kolem neutronové zbraně.....	46
3.2.6 Setkání na ostrově Guadeloupe	49
3.2.7 „Dvojí rozhodnutí NATO“	51
3.2.8 Naplňování „dvojího rozhodnutí NATO“ do roku 1982	56
4 Vnitropolitické důsledky evropské bezpečnostní politiky Helmuta Schmidta.....	60
4.1 Postoje německých politických stran k „dvojímu rozhodnutí NATO“	60
4.2 Důvody ke kritice „dvojího rozhodnutí NATO“ uvnitř SPD	63
4.3 Hledání kompromisu v SPD	69
4.4 Konec vlády Helmuta Schmidta a rozhodnutí o dozbrojení.....	71
5 ZÁVĚR.....	73
6 RESUMÉ.....	77

7 ZUSAMMENFASSUNG	78
8 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	80
9 PŘÍLOHY	83

1 Úvod

1.1 Vymezení tématu diplomové práce

Helmut Schmidt byl zvolen pátým kancléřem Spolkové republiky Německo v květnu 1974. Jako spolkový kancléř stál v čele země téměř devět let do roku 1982. Od svého vstupu do politiky v roce 1946 se v Sociálně demokratické straně SRN postupně profiloval jako expert na otázky bezpečnostní politiky. V rámci své politické kariéry zastával Schmidt řadu významných politických funkcí. Nejprve byl poslancem ve Spolkovém sněmu, působil jako ministr obrany, později se stal ministrem pro hospodářství a finance. Vrcholem jeho kariéry se stal rok 1974, kdy byl po odstoupení Willyho Brandta zvolen kancléřem.

V rámci zahraniční a bezpečnostní politiky byla známa Schmidtova teorie rovnováhy. Tato Schmidtova koncepce se zakládala na přesvědčení, že politika uvolňování napětí bude zachována, pokud nebude narušena vojenská rovnováha mezi Západem a Východem. Schmidt považoval Severoatlantickou alianci za základní element udržení bezpečnosti Spolkové republiky Německo a podstatný prvek pro politiku uvolňování mezi dvěma bloky – Západem a Východem.¹

Helmut Schmidt dal v druhé polovině sedmdesátých let podnět k otevření diskuze o strategii Aliance. Vyjadřoval obavy Evropanů, že rozhovory o zbrojních otázkách se stávají záležitostí obou supervelmocí, přičemž USA neberou v potaz zájmy evropských

¹ Politika uvolňování neboli détente – politika v období zmírnění napětí v průběhu studené války. K postupnému uvolňování napětí docházelo od konce 60 let 20. století. Politika détente byla často narušována novými mezinárodními krizemi. Nejdůležitějšími výsledky politiky uvolňování byly dohody v oblasti kontroly zbrojení. V rámci détente došlo k normalizaci vztahů Spolkové republiky Německo s východními sousedy a s NDR v rámci tzv. Východní politiky uvolňování (*Ostpolitik*). Vyvrcholením politiky uvolňování pak byl podpis Závěrečného aktu Helsinské konference v srpnu 1975. Postupně se však vztahy mezi oběma bloky opět zhoršovaly, především v důsledku úsilí o posílení pozic SSSR v některých především rozvojových zemích. Konec období détente je spojován se sovětskou invází do Afghánistánu v prosinci 1979.

partnerů. Upozornil zároveň spojence v NATO na růst nerovnováhy mezi Západem a Východem v souvislosti s modernizací a rozmístěním nových sovětských raket středního doletu namířených na země Západní Evropy v polovině sedmdesátých let. Schmidt poukázal na to, že tyto sovětské zbrojní systémy nemají žádnou protiváhu ze strany NATO. Sovětské rakety středního doletu nebyly zahrnuty do jednání o kontrole zbrojení. Důsledkem této nerovnováhy byl vznik tzv. šedé zóny v Evropě, tedy oblasti, která nebyla zahrnuta do jednání o kontrole zbrojení.

Kancléř Helmut Schmidt přednesl v říjnu 1977 na Institutu mezinárodních strategických studií v Londýně stěžejní řeč, kde tyto své obavy prezentoval před odbornou veřejností. Upozornil na fakt, že USA a SSSR svou snahou o dosažení jaderné parity ohrožují eurostrategickou rovnováhu. Tato známá londýnská řeč Helmuta Schmidta je často označována jako výchozí bod vedoucí ke změně dosavadní bezpečnostní strategie Severoatlantické aliance.

Londýnská řeč vyvolala diskuzi o potřebě nalézt odpovídající protiváhu sovětským raketám středního doletu. Nejprve byla zvažována možnost využití tzv. neutronové zbraně. Neutronová zbraň vyvolala bouřlivou debatu na obou stranách Atlantiku. Pro kancléře Schmidta to znamenalo první střet uvnitř strany SPD v otázkách bezpečnosti. Pro mnoho členů a přívrženců strany byl souhlas s využitím neutronové zbraně neslučitelný s jejich pacifistickým pohledem. V okamžiku, kdy již byla většina západoevropských partnerů ochotna rozmístit tuto zbraň na svém území, přišla ze strany Američanů „studená sprcha“ v podobě zamítnutí využití neutronové zbraně. Debaklem okolo neutronové zbraně utrpěla důvěra evropských spojenců a především Spolkové republiky Německo ve Spojené státy a jejich vedení Aliance.²

Důsledkem tohoto debaklu bylo opětovné zahájení diskuzí o možnostech řešení sovětské vojenské převahy v Evropě. Bylo zřejmé, že Spojené státy a západoevropské země sledují

² HAFTEENDORN, Helga: *Sicherheit und Entspannung*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1983, s. 239, HACKE, Christian: *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Weltmacht wieder Willen?* Berlin, 1997, s. 232.

poněkud odlišný cíl. Zatímco Spojeným státům americkým šlo především o zahájení modernizace taktických nukleárních sil NATO, prosazovaly západní mocnosti myšlenku zahrnout nukleární zbraně, které dříve nebyly součástí jednání o omezení strategických zbraní SALT a jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil MBFR, do kontextu jednání a tím vyřešit problematiku „šedé zóny“.

V průběhu jednání členských zemí Aliance se postupně začalo rýsovat pozdější „dvojí rozhodnutí NATO“.³ Mělo dojít k dozbrojení NATO pomocí rozmístění raket středního doletu v Evropě a zároveň pokračovat se Sovětským svazem v odzbrojovacích jednáních. Spolková republika Německo v čele s kancléřem Schmidtem akcentovala v průběhu diskuzí druhou část rozhodnutí týkající se jednání o odzbrojení. „Dvojí rozhodnutí NATO“ bylo schváleno členskými zeměmi 12. prosince 1979. Myšlenka „dvojího usnesení NATO“ byla v dějinách studené války něčím zcela novým. Plánované zbrojení a modernizace byly zapojeny do jednání o kontrole zbrojení ještě před samotnou realizací. Cílem bylo přimět druhou stranu k odzbrojování, což bylo něco zcela nového.

K rozmístění raket středního doletu na území evropských spojenců, jak bylo ujednáno v rámci „dvojího rozhodnutí NATO“, došlo v letech 1983 až 1985. Jednání o odzbrojení mezi SSSR a USA negativně ovlivnila sovětská invaze do Afghánistánu v roce 1979. Jednání o omezení zbraní byla obnovena až s nástupem nového generálního tajemníka Komunistické strany SSSR Michaila Gorbačova v roce 1985. K první opravdové smlouvě o omezení taktických jaderných zbraní středního doletu mezi Východem a Západem došlo až v roce 1987. Uzavřením smlouvy o zbraních středního doletu INF došlo k úplné likvidaci všech nukleárních taktických zbraní středního doletu na obou stranách.

Diskuze o bezpečnostních otázkách se významným způsobem promítly do vnitropolitické situace Spolkové republiky Německo. Otázky plánovaného rozmístění raket středního doletu byly napříč politickým spektrem v Německu považovány za kontroverzní téma. Kritické hlasy v sedmdesátých letech se objevily již v souvislosti s možností rozmístění

³ *NATO Doppelbeschluss* - „Dvojí rozhodnutí NATO“, v české literatuře se vyskytuje také překlad „dvoukolejné řešení“ viz LUŇÁK, Petr: *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Libri, Praha, 1999.

neutronové zbraně. „Dvojí rozhodnutí NATO“ bylo dalším kontroverzním tématem ve vnitropolitické i veřejné diskuzi. Paradoxní na celé situaci bylo to, že spolkový kancléř Helmut Schmidt podporoval „dvojí rozhodnutí NATO“ v souladu s postojem opoziční strany křesťanských demokratů. Stejně tak nemusel Schmidt čelit výraznějším kritickým hlasům koaliční liberální strany. Ve Schmidtové vlastní straně SPD tomu bylo právě naopak. Uvnitř SPD se rozpoutala bouřlivá debata, ve které vystupovala řada výrazných kritiků kancléře Schmidta a jeho bezpečnostní politiky.

Mezi hlavní důvody kritiků „dvojího rozhodnutí NATO“ patřila kromě pacifického postoje obava z ohrožení politiky uvolňování, která patřila k základním pilířům sociálně demokratické strany. Schmidtovi se podařilo ještě v této době usmířit tábor kritiků ve straně a odvrátit tak jejich možný nesouhlas s „dvojím rozhodnutím NATO“. V roce 1982 nezískala Schmidtova vláda při hlasování v Bundestagu důvěru. O potvrzení rozmístění raket středního doletu již rozhodovala křesťansko-liberální vláda nového kancléře Helmuta Kohla. Během tohoto hlasování opět vyšlo najevo, že bezpečnostní politika Helmuta Schmidta nacházela větší podporu v jiných politických stranách než uvnitř SPD.

1.2 Zdůvodnění výběru tématu

Helmut Schmidt byl bezesporu jednou z významných postav v dějinách Spolkové republiky Německo. V odborné literatuře bývá často zdůrazňována role Helmuta Schmidta především v souvislosti s jeho nekompromisním postojem v boji proti terorismu ve druhé polovině sedmdesátých let ve Spolkové republice Německo. Popisován je také jeho přínos v rámci vytváření Evropské měnové unie a jeho aktivita při prosazení pravidelných setkání hlav států ekonomicky nejvyspělejších zemí světa – G 7.

Již o něco méně známý je Schmidtův vliv na utváření bezpečnostní politiky Spolkové republiky Německo. Schmidt se pokoušel prostřednictvím své teorie rovnováhy upozornit na změnu strategické situace v Evropě a vzrůstající nerovnováhu sil mezi NATO a SSSR. Rozpoutal tak v druhé polovině 70. let diskuzi o strategii Aliance. Poprvé a naposledy

v dějinách Spolkové republiky Německo došlo k situaci, kdy SRN zásadním způsobem ovlivnila směr bezpečnostní politiky Severoatlantické aliance.

V rámci Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze doposud nebyla vypracována práce, která by se zabývala otázkou vlivu Helmuta Schmidta na bezpečnostní politiku Spolkové republiky Německo v kontextu bezpečnostní politiky a strategie Severoatlantické aliance. Z pohledu současných konfliktů ve světě lze zkoumané téma rovnováhy sil považovat za stále aktuální.

1.3 Cíle práce a položení výzkumných otázek

Diplomová práce si klade za cíl analyzovat vliv Helmuta Schmidta na bezpečnostní politiku Spolkové republiky Německo a jeho důsledky na strategii Severoatlantické aliance v době jeho vlády. Práce se zabývá otázkou rovnováhy sil v rámci bezpečnostní politiky a jejího možného narušení. Zaměřuje se především na hledání řešení v rámci Severoatlantické aliance, jakým způsobem by bylo možné odstranit vzniklou nerovnováhu mezi Západem a Východem a rizika vyplývajícího z této nerovnováhy pro Evropu. Diplomová práce se pokouší odpovědět na otázku do jaké míry bezpečnostní politika Spolkové republiky Německo pod taktovkou Helmuta Schmidta ovlivnila změnu strategie Aliance na konci sedmdesátých let. Dalším stěžejním cílem práce je objasnit jaký dopad měla bezpečnostní politika prosazovaná kancléřem Schmidtem na vnitropolitickou situaci ve Spolkové republice Německo.

Práce by měla nalézt odpovědi na následující otázky:

- Co bylo podstatou Schmidtovy teorie rovnováhy sil?
- Jak ovlivnila Schmidtova londýnská řeč pozdější změnu ve strategii Severoatlantické aliance?
- Jaký měl debakl okolo neutronové zbraně vliv na německo-americké vztahy?

- Jaký byl přínos Spolkové republiky Německo pro samotné „dvojí rozhodnutí NATO“?
- Odpovídalo „dvojí rozhodnutí NATO“ představě Helmuta Schmidta?
- Jaký dopad měla bezpečnostní politika Helmuta Schmidta na vnitropolitickou situaci v SRN?
- Jak ovlivnila snaha Helmuta Schmidta o prosazení „dvojího rozhodnutí NATO“ situaci v SPD?

1.4 Metodologie práce

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. Po úvodu následuje první kapitola popisující politický život Helmuta Schmidta. Další kapitolu lze označit za stěžejní část diplomové práce. Autor se v této části nejprve zaměřuje na bezpečnostní politiku Helmuta Schmidta a jeho teorii rovnováhy. Následuje nástin změny strategické situace v Evropě a postoje Helmuta Schmidta k řešení této nově vzniklé situace. Tato kapitola pojednává o procesu utváření nové bezpečnostní strategie, která vede k „dvojímu rozhodnutí NATO“. Závěrečná část této kapitoly pojednává o důsledcích tohoto rozhodnutí. Poslední kapitola je věnována vnitropolitické situaci ve Spolkové republice Německo v souvislosti se Schmidtovou představou německé bezpečnostní politiky.

Diplomová práce vychází ze dvou metod – deskriptivní a analytické. Deskriptivní metoda je použita především v první kapitole popisující politickou kariéru Helmuta Schmidta a v části popisující genezi „dvojího rozhodnutí NATO“. Pomocí analytické metody je zpracována Schmidtova teorie rovnováhy, jakožto i posouzení reakcí na kancléřovu londýnskou řeč. Analytická metoda je také použita v části hodnotící vliv debaklu okolo neutronové zbraně na německo-americké vztahy. V poslední části věnované vnitropolitické situaci ve Spolkové republice Německo se práce pokouší o analýzu důsledků bezpečnostní politiky Helmuta Schmidta na vnitropolitickou situaci. Stěžejním prvkem práce je také analýza dostupné literatury v následující kapitole. Výsledná práce by tak měla mít podobu

studie, založené na analýze vlivu Helmuta Schmidta na německou bezpečnostní politiku a jeho důsledků na strategii Severoatlantické aliance v druhé polovině sedmdesátých let.

1.5 Zhodnocení použitých pramenů a literatury

Bezpečnostní politika je již od konce 2. světové války velice diskutovaným tématem, a to nejen ve Spolkové republice Německo, ale také mezi oběma velmocemi – Spojenými státy americkými a Sovětským svazem. Sotva bychom od okamžiku znovuvyzbrojení Spolkové republiky v 50. letech hledali nějaké další období, které by v Německu a v partnerských zemích Aliance vedlo k tak kontroverzním reakcím, jako tomu bylo v polovině 70. let díky zostřující se situaci v důsledku zbrojních opatření Sovětského svazu.

Tématem této diplomové práce však není obecná otázka bezpečnostní politiky, ale poněkud užší téma. Práce je primárně zaměřena na vliv Helmuta Schmidta na formování německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky pro změnu strategie Severoatlantické aliance. Tento vybraný pohled na bezpečnostní politiku s sebou logicky přináší i omezený výběr vhodné literatury pro zpracování tohoto tématu.

Základním zdrojem pojednávajícím o tomto specifickém pohledu na bezpečnostní politiku jsou dvě publikace významné německé historičky Prof. Dr. Helgy Haftendornové. Kniha s názvem „*Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*“ vydaná nakladatelstvím Deutsche Verlags-Anstalt v roce 2001 je mnohými označována za „bibli zahraniční politiky“. Tato publikace je jakýmsi základním pilířem pro uchopení tématu zahraničně-bezpečnostní politiky. V sedmé kapitole Haftendornová pojednává o bezpečnostní politice a konkrétně o „dvojím rozhodnutí NATO“.

Druhá kniha „*Sicherheit und Entspannung*“ vyšla v nakladatelství Nomos v roce 1983. Prof. Haftendornová se v této studii na více než 700 stránkách již konkrétně zaměřuje na bezpečnostní politiku a strategii hlavních aktérů. Tato kniha je velkým přínosem především z důvodu podrobného a strukturovaného nastínění cílů a jednání států v reflexi

mění se situace na poli bezpečnostní politiky. Neméně důležité je rozpracování kapitol pojednávajících o hlavních bezpečnostních konferencích (KBSE, MBFR). Důležitým hlediskem je, že Haftendornová v této knize srozumitelně popisuje proces rozhodování v souvislosti s neutronovou zbraní a „dvojím rozhodnutím NATO“. Tím objasňuje skutečné politické podněty ovlivňující Schmidtovo jednání.

Co se týče velmi podrobného nástinu vývoje a utváření „dvojího rozhodnutí NATO“, je zapotřebí vyzdvihnout studii Stephana Layritze s názvem „*Der NATO – Doppelbeschluss*“ vydanou v nakladatelství Peter Lang v roce 1992. Autor se velmi podrobně zabývá tématem bezpečnostní politiky, především procesy utváření vůle v otázkách nových bezpečnostních strategiích. Velice důležitým prvkem práce je též celá jedna kapitola pojednávající o vnitropolitických důsledcích evropské bezpečnostní politiky Helmuta Schmidta spolu s nástinem postojů německých politických stran k „dvojímu rozhodnutí NATO“. V širším pohledu je nutno říci, že je tato práce důležitá i pro hlubší pochopení vnitropolitických důsledků evropské bezpečnostní politiky Helmuta Schmidta. Kniha Stephana Layritze se vyznačuje kompletním a podrobným zpracováním vnitropolitické situace v souvislosti s „dvojím rozhodnutím NATO“, které ostatní dostupné publikace na toto téma postrádají.

O dějinách Spolkové republiky Německo pojednává známý několikadílný svazek kolektivu uznávaných autorů, kterými jsou Wolfgang Jäger, Werner Link a Karl Dietrich Brachem. Svazek „*Republik im Wandel, 1974 – 1982. Die Ära Schmidt*“, vydaný Deutsche Verlags-Anstalt v roce 1994 je spolehlivým zdrojem informací o vnitropolitické situaci Spolkové republiky Německo za éry kancléře Schmidta. Kniha obsahuje podrobnou analýzu nejen bezpečnostní politiky, ale autoři se zde věnují i dalším zahraničním i vnitropolitickým otázkám, například hospodářské politice. Část pojednávající o vnitropolitické situaci je přehledně zpracována, chybí však hlubší analýza zkoumaných otázek.

Poměrně detailní popis role zahraniční politiky Spolkové republiky Německo představuje kniha uznávaného německého historika Christiana Hackeho „*Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland - Weltmacht wider Willen?*“, kterou vydalo v roce roku 1997

v Berlíně nakladatelství Propyläen Taschenbuch. Kniha je rozdělena do několika částí, kde každá pojednává o jednom kancléřském období v dějinách Německa. Kapitola zabývající se zahraniční politikou vlády Schmidt/Genscher je přehledným zdrojem pro pochopení dané problematika, která je však někdy popisována pro potřeby této úzce zaměřené práce velmi obecně.

Pro hlubší pochopení změn postojů uvnitř SPD a silící kritické hlasy v souvislosti s debatou o „dvojím rozhodnutí NATO“, je zapotřebí zmínit Schmidty paměti „*Menschen und Mächte*“, které vyšly v roce 1987. Ve svých příspěvcích Schmidt vzpomíná a zároveň hodnotí mnohé setkání s významnými světovými státníky. Kniha je rozdělena do tří základních kapitol. Každá pojednává o jiné světové velmoci - Sovětském svazu, USA a Číně. Tyto vzpomínky mohou posloužit k hlubšímu pochopení Schmidtova vnímání světa, jeho názorů a postoji k bezpečnostní politice a s tím spojenou teorií strategické rovnováhy.

Pro pochopení Schmidty teorie rovnováhy je stěžejním dílem kniha Helmuta Schmidta „*Strategie des Gleichgewichts*“ vydaná Ullstein Taschenbuch v roce 1970, která spolu s Schmidty řečí před Mezinárodním institutem strategických studií v Londýně v roce 1977 představuje základní prameny pro pochopení Schmidty teorie rovnováhy.

Pro získání komplexnějšího pohledu na vztahy Východu a Západu a lepší orientaci v mezinárodní situaci ve zkoumané době autor vycházel z četby knihy Gregora Schöllgena „*Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*“ vydané v roce 1999, která se věnuje zahraniční politice Spolkové republiky Německo po druhé světové válce až do současnosti. Výstižné shrnutí zkoumané politiky stejně jako širší pohled na vztahy mezi spojenci v rámci NATO přináší také kniha Petra Luňáka *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, vydané nakladatelstvím Libri v roce 1997.

Diplomová práce se také opírá o analýzu primárních zdrojů. Jde především o Komuniké ministrů zahraničí a obrany členských zemí NATO podepsané 12. prosince 1979 a proslovy kancléře Schmidta a dalších politiků Spolkové republiky Německo.

1.6 Seznam použitých zkratk

CDU – Křesťansko-demokratická unie

CSU – Křesťansko-sociální unie

FDP- Svobodná demokratická strana

INF - *Intermediate Nuclear Forces*, taktické nukleární zbraně středního doletu

KBSE - Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

LRTNF- *Long Range Tactical Nuclear Forces*, taktické nukleární zbraně středního doletu

NATO – Severoatlantická aliance

SPD – Sociálně demokratická strana Spolkové republiky Německo

SRN- Spolková republika Německo

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

2 Politická bibliografie Helmuta Schmidta

Helmut Schmidt se narodil 23. prosince 1918 v Hamburku v rodině školního rady. Vyrůstal v měšťanských poměrech hamburského prostředí. V roce 1937 úspěšně složil maturitní zkoušku na Lichtwarské škole. Mezníkem v jeho životě se stal rok 1939, kdy byl Schmidt povolán k branné povinnosti a nastoupil do služby u protiletecké obrany v Brémách. Druhé světové války se zúčastnil jako řadový voják. V letech 1941 - 1942 bojoval Helmut Schmidt jako důstojník na Východní frontě. Poté, a to až do roku 1944, působil jako referent v oblasti výcviku lehkého dělostřelectva při říšském ministerstvu protiletecké obrany v Berlíně a později i v Bernau.

Helmut Schmidt se v roce 1942 oženil s Hannelore (Loki) Laserovou v Hamburku. Z tohoto manželství vzešly dvě děti. Jejich první syn Helmut Walter se narodil 26. června 1944, zemřel však ještě před svými prvními narozeninami. Dcera Susanne se narodila o tři roky později, dnes pracuje v Londýně pro televizní kanál Bloomberg.

V roce 1945 začal Schmidt studovat v Hamburku vědu o státu a národní hospodářství. Studium úspěšně zakončil v roce 1949 srovnávací studií o německé a japonské měnové reformě.

Počátek Schmidtovy politické kariéry je možné spojit se vstupem do Sociálně demokratické strany Německa SPD v roce 1946. Krátce poté byl i spolkový předsedou Socialistického německého svazu studentstva (*Sozialistischer Deutscher Studentenbund, SDS*). Po dokončení studia pracoval v letech 1949 – 1953 jako referent, poté jako vedoucí hospodářsko-politického oddělení v Úřadu pro hospodářství a dopravu v Hamburku. V době, kdy byl Schmidt zvolen do Spolkového sněmu, byla oblast dopravy též i jeho stěžejním tématem.

V letech 1953 – 1962 byl poslancem za SPD v německém Spolkovém sněmu v Bonnu, kde se do podvědomí ostatních dostal zejména jako zástupce mladší stranické generace

a především jako vynikající řečník. Schmidt si v tomto období získal jméno jako expert pro otázky obrany.⁴ V roce 1957 se Schmidt dostal do předsednictva frakce SPD a pracoval jako vládní expert pro otázky obrany. Od roku 1958 byl členem předsednictva spolku SPD. V této době rázně vystoupil v rámci diskuse o atomovém zbrojení a kampaně SPD (*Anti – Atomtod*) proti atomovému vyzbrojování spolkové armády. Ve stejném roce byl Schmidt odvolán z funkce předsedy frakce SPD. Schmidt však i nadále zůstal věrný svému tématu obrany, což můžeme nejlépe vidět na jeho spisu „*Obrana a odplata*“ („*Verteidigung und Vergeltung*“), který zveřejnil v roce 1961. Tato kniha Schmidta doslova katapultovala do předních řad uznávaných strategických myslitelů Západu.⁵ V roce 1961 se stává senátorem za Hamburk. On sám tím dal jednoznačně najevo touhu být blíže reálné politice, mít možnost rozhodovat o nařízeních, které se poté budou i skutečně realizovat – chtěl vykonávat moc.

Schmidt však proslul daleko za hranicemi Hamburku, a to především díky svému energickému zásahu během přílivové katastrofy za mořské bouře v roce 1962, při níž přišlo o život přes tři sta lidí. Schmidt byl během této živelné pohromy vedoucí záchranných prací a tohoto nesnadného úkolu se ujal velmi dobře. Schmidt si svým razantním, nekompromisním a velmi účinným jednáním během těchto událostí vysloužil v Německu velkou vážnost a respekt. Jako úspěšný krizový manažer, jak byl často nazýván, se též osvědčil o několik let později v rámci vlny terorismu, která zachvátila Německo.

Od roku 1965 byl opět poslancem Spolkového sněmu, poté co odevzdal úřad senátora v Hamburgu. V parlamentu nejprve přijal funkci zastupujícího místopředsedy, poté v letech 1967 – 1969 i předsedy spolkové frakce SPD. V letech 1968 – 1984 byl jedním ze dvou zástupců předsedy strany.

V roce 1969 se prvním sociálně-demokratickým kancléřem stává Willy Brandt. Po více než dvacetiletém období vlády CDU/CSU, tak došlo ke změně vládního rozložení sil. Bez koaličního partnera by však nebylo možné získat vládní většinu při prosazování důležitých rozhodnutí. Potřebná podpora nakonec přišla ze strany FDP. V novém kabinetě Willyho

⁴ MÜLLER, Helmut: *Dějiny Německa*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2001, s. 416 - 417.

⁵ STERNBURG, Wilhelm: *Die deutschen Kanzler. Von Bismarck bis Merkel*. Aufbau Taschenbuch Verlag, Berlin, 2007, s. 597.

Brandta zastával post ministra zahraničí a vicekancléře Walter Scheel, ministrem vnitra byl jmenován Hans Ditrich Genscher a ministrem obrany Helmut Schmidt.

V následujících letech Schmidt zastával několik ministerských úřadů, což mělo nemalý význam na jeho pozdější kancléřské období. Především to byly cenné zkušenosti, které v těchto funkcích získal. V roce 1969 Schmidt v téměř v dokonalém předstihu před samotným nástupem do úřadu ministra obrany zveřejnil své pojednání „*Strategii rovnováhy*“ (*Strategie des Gleichgewichts*). Tento text je v mnohém jakýmsi klíčem k rozluštění Schmidtova uvažování a rozhodování v pozdější době.⁶ Zahraničněpolitická koncepce se zakládala na přesvědčení, že politiku uvolňování napětí lze realizovat pouze v případě, že bude zachována vojenská rovnováha mezi Západní a Východní Evropou. V otázkách vnitřní politiky Schmidt provedl zásadní změny spolkové armády, která zahrnovala především reformu vzdělání armády.

Po tříletém působení ve funkci ministra obrany v sociálně-liberální vládě se Schmidt v červenci 1972 stává spolkovým ministrem pro hospodářství a finance. V prosinci 1972 předal hospodářský resort Hansu Friedrichovi (FDP). Po opětovném volebním zisku sociálně-liberální koalice v prosinci roku 1972 následuje Schmidtovo jmenování do funkce ministra financí. V této funkci Schmidt především zdůrazňoval, že je třeba zachovat vysokou míru zaměstnanosti. Velký kredit si získal i pro své národohospodářské schopnosti především na poli měnové reformy v rámci propadajících se kurzů. Tyto dva roky – nejprve tedy působení na ministerstvu hospodářství, později i na ministerstvu financí – velmi napomohly rozšířit Schmidtův horizont vědomostí a schopností.

V květnu roku 1974 byl Schmidt po odstoupení spolkového kancléře Brandta zvolen hlasy SPD a FDP pátým spolkovým kancléřem Spolkové republiky Německo. V tomto úřadu zůstal nový kancléř téměř osm a půl roku – třikrát déle než Erhard nebo Kiesinger, dvakrát déle než Brandt a jen o pět let méně než tomu bylo u Adenauera. Pro Schmidta hlasovalo 267 z 492 poslanců. Schmidtovi bylo v té době 55 let.⁷ Během svého vládního prohlášení Schmidt zdůrazňoval heslo - kontinuita a koncentrace. Schmidt však kladl velký důraz i na

⁶ STERNBURG, Wilhelm: *Die deutschen Kanzler...*, s. 598.

⁷ Tamtéž..., s. 593.

další dvě zásadní témata - stabilita a plná zaměstnanost, a to především v situaci, kdy světem otrásala hospodářská recese.

Nový kancléř pozvolna pokračoval s politikou uvolňování napětí svého předchůdce. V říjnu 1974 cestoval do Moskvy, aby se zde setkal s vůdcem Sovětského svazu Leonidem Brežněvem, a v prosinci se setkává s americkým prezidentem Geraldem Rudolphem Fordem ve Washingtonu. Dobré osobní vztahy Helmuta Schmidta právě s Geraldem Fordem, ale i s Valéry Giscard d'Estaingem měly velmi pozitivní dopad v polovině sedmdesátých let na klima uvnitř západní Aliance.⁸ Díky své odbornosti a obezřetnosti v zahraniční politice si Schmidt vysloužil uznání a respekt v Evropě. Za významný mezník v rámci evropské bezpečnostní politiky je možné označit datum 1. srpna 1975. Tento den podepsal německý kancléř v Helsinkách Závěrečný akt o Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE).

Ve spolkových volbách v roce 1976 zaznamenala SPD další, i když poměrně nepatrnou, volební výhru a Schmidt složil přísahu do funkce kancléře na další úřední období. Druhé kancléřské období bylo zpočátku poznamenáno rozdílnými názory, ba dokonce spory s novou americkou vládou pod vedením Jimmyho Cartra. O několik let později je zřejmé, že vztah těchto dvou státníků nebude mít nic společného s dobrými vztahy, jaké panovaly např. mezi Schmidtem a francouzským prezidentem Giscardem d'Estaingem.

Rok 1977 byl ve znamení velkých teroristických útoků. 7. dubna byl spáchán atentát na nejvyššího spolkového generálního prokurátora Siegfrida Bubacka na ulici v Karlsruhe. Dne 5. listopadu 1977 došlo k únosu prezidenta Svazu zaměstnanců a průmyslníků Hannse-Martina Schleyera. Únosci si pod hrozbou zabití rukojmí snažili vynutit propuštění jedenácti zatčených teroristů. Velký krizový štáb pod vedením spolkového kancléře,

k němuž byli přizváni i zástupci opozice, se pokoušel Schleyera zachránit a přitom nevyhovět požadavkům teroristů. Kancléř reagoval tím, že nekompromisně vypověděl boj terorismu. Schmidtova striktní zásada nepodlehnout požadavkům teroristicky zaměřeným skupinám se projevila i v případě únosu letadla společnosti Lufthansa čtyřmi arabskými

⁸ SCHMIDT, Helmut: *Menschen und Mächte*, Siedler Verlag, Berlín, 1987, s. 76.

teroristy dne 13. října 1977. Požadavkem teroristů bylo opět propuštění členů skupiny Frakce rudé armády RAF⁹ vězněných ve Spolkové republice. Schmidt zůstal i tentokrát neústupný. Speciálnímu protiteroristickému komandu GSG 9 Spolkové ostrahy hranic¹⁰ se podařilo na letišti v Somálsku během úspěšného zásahu osvobodit rukojmí. Pravděpodobně pod tíží této situace, spáchali jen o několik hodin později tři členové RAF ve vysoce zabezpečené věznici ve Stuttgartu - Stammheimu sebevraždu.

Únos Hannse Martina Schleyera měl však poněkud tragičtější závěr. Všechny pokusy policie vypátrat a osvobodit Schleyera nevedly k úspěchu, ba naopak – Schleyer byl nalezen mrtv v Alsasku. Kancléř Schmidt převzal zodpovědnost za smrt prezidenta Svazu zaměstnanců a doslova ubezpečil přisedící ve Spolkovém sněmu: *„K této zodpovědnosti budeme stát i v budoucnu. Bůh nám přitom pomáhej!“*¹¹

I přes kritické hlasy, které zaznívaly z mnoha stran, především jako důsledek Schmidtova jednání v rámci krizového řešení konfliktů v oněch podzimních dnech, při nichž se stal Schleyer de facto obětí státní pohrůžky, získal Schmidt ve stejném roce Theodor Heuss-Preis.¹² Ve domácí politice v této době Schmidt nezažívá zrovna pozitivní chvíle. Jeho návrh na omezené budování jaderné energie Schmidtovi nepřinese kritiku jen ze strany opozice, ale též i uvnitř SPD. Na poli zahraniční politiky tomu není jinak. Často mu byl vytýkán jeho postoj a podpora zbrojení NATO, čímž de facto narušil v očích mnohých kontinuitu politiky uvolňování předešlých let.

V lednu roku 1979 se Helmut Schmidt opakovaně setkává s americkým prezidentem Jimmy Carterem a britským ministerským předsedou James Callaghanem. Výsledkem těchto jednání byl pro Německo z politického hlediska především rozhodující souhlas k „dvojímu rozhodnutí NATO“, které předpokládalo rozmístění nových atomových raket

⁹ RAF – ‚Frakce Rudé armády‘ (Rote Armee Fraktion), nazvaná podle jmen svých dvou vůdců také jako skupina Baader – Meinhofová. Svou činnost zahájila v roce 1968. Zpočátku byly teroristické akce RAF motivovány sociálněrevolučními cíli, později však sloužily k vydírání za účelem osvobození zatčených teroristů, a nakonec vyústily v násilí proti násilí.

¹⁰ GSG – Spolková obrana hranic – Bundesgrenzschutz.

¹¹ STERNBURG, Wilhelm: *Die deutschen Kanzler...*, s. 611.

¹² Theodor Heuss-Preis: Cílem této nadace je podněcovat především k podpoře demokratického chování, civilní kuráže a všem příkladná angažovanost o obecné dobro. Za tímto účelem je každoročně (nejméně však jednou za dva roky) předávána jednotlivcům nebo skupinám cena Theodora Heusse. Cena a medaile Theodora Heusse jsou rovnocennými vyznamenáními. Přízná ceny je převážně v politické oblasti, ocenění medaile je orientováno spíše za angažovanost v oblasti společenské.

středního doletu v Evropě pro případ, že by nedošlo k úspěšnému jednání o odzbrojení se Sovětským svazem.

V roce 1980 vyzval Schmidt spolu s Giscardem d'Estaingem ve společně vypracovaném komuniké Sovětský svaz ke stažení vojsk z Afghánistánu. Oba politici se snažili zabránit tomu, aby následky sovětské invaze v Afghánistánu neměly většího dopadu na Evropu. Na jedné straně se Schmidt jasně připojil k bojkotu Olympijských her v Sovětském svazu, na druhou stranu se ale snažil zabránit, jak během vlády Cartera, tak i za Reagana, jakékoli obchodní válce vedené proti Sovětskému svazu.¹³ Nejen za toto angažmá, ale i za další své zásluhy v otázkách míru a lidských práv, byl Schmidt vyznamenán dne 9. července roku 1980 při příležitosti světového židovského kongresu Goldmanovou medailí.

V březnu roku 1980 se Schmidt setkává se sovětským vůdcem Leonidem Brežněvem. Na programu jednání byla především otázka odzbrojení raket středního doletu v Evropě a s tím spojené naplňování druhé části „dvojího usnesení NATO“. Proti očekávání všech Brežněv souhlasil a Schmidt se tak do Spolkové republiky mohl vrátit s pomyslným vítězstvím. Tento zdánlivý triumf byl pro Schmidta důležitý i z důvodu právě vrcholícího volebního boje v Německu. Po volebním vítězství sociálně – liberální koalice ve spolkových volbách nastoupil Schmidt dne 5. listopadu 1980 své již třetí období jako spolkový kancléř.

V říjnu roku 1981 Schmidta zasáhly první zdravotní problémy, konkrétně se musel podrobit velmi komplikované operaci srdce.

Rekordní státní zadlužení, vysoká nezaměstnanost a velký růst cen dávaly roku 1981 podnět ke stále rostoucím kontroverzním diskuzím v domácí police. Tyto rostoucí neshody především mezi koaličními partnery velmi silně otfásaly Schmidtovým kabinetem. Dalším podnětem k nepokojům bylo „dvojí usnesení NATO“, které vyvolalo kritiku nejen uvnitř strany, ale zvedlo i velkou protestní vlnu mezi veřejností.

V důsledku značné kritiky hospodářské, finanční a bezpečnostní politiky, požádal Schmidt jako kancléř dne 5. ledna 1982 o vyslovení důvěry ve Spolkovém sněmu v Bonnu. Helmut

¹³ STERNBURG, Wilhelm: *Die deutschen Kanzler...*, s. 604.

Schmidt samotné hlasování o vyslovení důvěry nakonec ustál s jednomyslným potvrzením jeho dosavadní koaliční vlády. Přesto však byly v následujících měsících viditelné stále rostoucí neshody uvnitř koalice. Dne 17. září 1982 vystoupili z vlády ministr Hans Dittrich Genscher, šéf lidové strany Otto Lambsdorff a Gerhard Baum. Schmidt na tuto situaci reagoval sestavením menšinového kabinetu SPD a navrhl předčasné volby.

V říjnu téhož roku byl Schmidt jako spolkový kancléř poražen opoziční stranou CDU/CSU spolu s většinou poslanecké frakce FDP při konstruktivním hlasování o důvěře. Toto znamenalo konec dlouholetého sociálně – liberálního období. Spolkový sněm zvolil dne 1. října 1982 novým spolkovým kancléřem předsedu CDU a dosavadního vůdce opozice Helmuta Kohla.

Schmidt se vzdal další možnosti kandidovat na post spolkového kancléře a zaměřil svou pozornost na oblast hospodářství. Jako kandidát svého volebního okrsku v Hamburgu byl Schmidt až do konce roku 1987 poslancem Spolkového sněmu. V roce 1983 byl Schmidt za své velké zásluhy pro město Hamburg vyznamenán hodností čestného občana města.

Velkým předělem v životě Helmuta Schmidta bylo datum 10. září roku 1986, kdy pronesl svou závěrečnou řeč ve Spolkovém sněmu. Ve stejném roce založil se svým velkým přítelem Giscardem d'Estaingem výbor pro Evropskou měnovou unii a zároveň podporoval myšlenku a úsilí o zřízení Evropské centrální banky.

Po své kariéře kancléře se Schmidt věnuje především publikační činnosti. V období od roku 1985 až 1989 pracuje jako vydavatel týdeníku „*Die Zeit*“. Kromě toho vydává i velké množství knih, mezi které patří například svazek vzpomínek *Menschen und Mächte* vydaný koncem roku 1987.¹⁴ Nakladatelství Der Siedler- Verlag uzavřelo během krátké doby s Helmutem Schmidtem dvacet licenčních smluv na práva vydávat knihy v zahraničí. Kromě těchto děl vychází i řada politických manifestů, mezi které patří např. dílo *Weil das Land sich ändern muss* (1992).

Často zmiňovaná parola „správný muž v nesprávné straně“, o které mluví německý publicista a bývalý mluvčí vlády Helmuta Schmidta Klaus Bölling, by se dala přenést na

¹⁴ SCHMIDT, Helmut: *Menschen und Mächte*, Siedler Verlag, Berlin, 1987.

celý politický život Helmuta Schmidta.¹⁵ Od otázky obrany země v padesátých letech, přes hospodářskou a finanční politiku až k samotnému „dvojímu rozhodnutí NATO“, zastával Schmidt často názory a prosazoval politiku, které nenacházely vždy dostatečnou podporu v SPD, což je mnohými vnímáno i jako hlavní důvod ztráty jeho kancléřského úřadu.

¹⁵ BÖLLING, Klaus: *Die letzten 30 Tage des Kanzlers Helmut Schmidt*, Ein Tagebuch, 1982.

3 Evropská bezpečnostní politika Helmuta Schmidta

3.1 Schmidtova koncepce bezpečnosti a jeho pojetí rovnováhy

Bezpečnostní politika Spolkové republiky Německo nese od roku 1969 jednoznačně rukopis tehdejšího ministra obrany Helmuta Schmidta. Podle zásad Harmelovy zprávy¹⁶ se zakládá na dvou základních principech - vojenské obraně a politice uvolňování napětí.¹⁷

Ve svém vládním projevu ze 17. května 1974, jeden den poté, co byl zvolen spolkovým kancléřem, Schmidt zdůraznil význam NATO pro Spolkovou republiku Německo: „*Atlantský spolek zůstává elementárním základem naší bezpečnosti a zůstane i nadále neodmyslitelným politickým rámcem pro naše úsilí v rámci politiky uvolňování napětí ve světě.*“¹⁸

Pro Schmidta NATO představovalo jakýsi záchytný bod ve všech zahraničněpolitických otázkách Spolkové republiky v rámci snahy o zachování rovnováhy ve světě. Potřeba vojenské rovnováhy mezi Západem a Východem, jak Schmidt výslovně zdůrazňuje ve své knize „*Strategie rovnováhy*“¹⁹, je naprosto nevyhnutelná pro mírovou a bezpečnostní koexistenci obou bloků (na jedné straně států NATO a na straně druhé států Varšavského paktu).

„*Při zamýšlení se nad otázkami uvolňování napětí je pojem rovnováhy neodmyslitelný, neboť politika uvolňování napětí bez rovnováhy je srovnatelná s podobením.*“ cituje Schmidta Werner Link ve své knize „*Republika v proměně 1974 – 1982. Schmidtova*

¹⁶ Harmelova zpráva - dokument vypracovaný belgickým ministrem zahraničí Pierrem Harmelem. Dokument byl schválen Radou Severoatlantické aliance v prosinci 1966. V tzv. Harmelově zprávě spojenci potvrdili, že nelze oddělovat vojenskou rovnováhu mezi bloky od uvolnění napětí s Moskvou.

¹⁷ HACKE Christian: *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland - Weltmacht wider Willen?* Propylen Taschenbuch, Berlin, 1997.

¹⁸ SCHMIDT, Helmut: Regierungserklärung von Bundeskanzler Helmut Schmidt vom 17. Mai 1974 http://www.dhm.de/lemo/html/dokumente/NeueHerausforderungen_redeRegierungserklaerungSchmidt1975/index.html.

¹⁹ SCHMIDT, Helmut: *Strategie des Gleichgewichts. Deutsche Friedenspolitik und die Weltmächte*, Ullstein Taschenbuch. Frankfurt Berlin Wien 1970.

éra.²⁰ Podle Schmidtova názoru je odzbrojování a uvolňování napětí prospěšné jen tehdy, zůstane-li rovnováha mezi mocnostmi.

Již jako ministr obrany za vlády Willyho Brandta a jako člen SPD měl Schmidt určitou představu o vojenské a zároveň ekonomické rovnováze v Evropě.²¹ Fakt, že Schmidt zastával post ministra obrany, měl vliv na postoj strany vůči spolkové armádě a v otázkách obrany státu. Schmidt sám sebe často označoval jako „zodpovědného etika.“ („*Verantwortungsethiker*“)²² To znamená, že sám své jednání považuje za rozumově orientované, což by mohl být také důvod, proč je v literatuře často považován za pragmatika.

Teorie rovnováhy se do jisté míry stala identifikačním znakem zahraniční politiky Helmuta Schmidta. Schmidtovy úvahy vycházejí ze samotného počátku myšlenky rovnováhy. Tato myšlenka se zrodila v okamžiku, kdy obě mocnosti – USA a SSSR - zjistily, že pomocí nukleárních zbraní je poměrně snadné kontrolovat bezpečnostní úmysly protivníka. Obě mocnosti se zpočátku zabývaly jen otázkou rovnováhy ve smyslu vojenském. Stav vzájemného ohrožení však přinesl i žádanou stabilitu politické situace.²³ Výsledkem byl stav snadné předvídatelnosti na obou stranách, pomocí níž bylo možné sledovat jednotlivé politické cíle. Podle Schmidta však potřebuje samotná strategie rovnováhy ještě další neodmyslitelný aspekt, a sice „strategii odstrašení“.²⁴ Tato strategie měla za úkol odradit protivníka od určitých zamýšlených opatření pod hrozbou vysokých nákladů a velkého rizika. Proto Schmidt opět zdůrazňuje podstatu odstrašení: „*Samotná podstata spočívá v tom, že ani jeden z bloků nepoužije nukleární zbraně při vědomí, že jimi disponuje*

²⁰ LINK, Werner: *Aussen – und Deutschlandpolitik in der Ära Schmidt*, v JÄGER, Wolfgang: *Republik im Wandel. 1974 – 1982. Die Ära Schmidt*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1998, s. 324.

²¹ HACKE, Christian: *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland – Weltmacht wider Willen?* Propyläen Taschenbuch, Berlin, 1997, s. 229.

²² SCHMIDT, H.: *Menschen...*, s. 10.

²³ SCHMIDT, H.: *Strategie...*, s. 18.

²⁴ „Strategie odstrašení“ (V české literatuře se objevuje také překlad „strategie zastrašení“). Teorie odstrašení je vojenská strategie, která vznikla v době studené války. Podstatou strategie odstrašení bylo vědomí protivníka, že pokud zaútočí svými jadernými zbraněmi, bude následovat zdrcující odvetný úder. Vědomí tohoto rizika mělo potenciálního útočníka odradit od zahájení útoku. Jakousi formou této strategie odstrašení je „doktrína vzájemného zničení“ (Mutually Assured Destruction, MAD), která charakterizovala vztahy obou bloků v době studené války, kdy SSSR a USA dosáhly ve svém nukleárním zbrojení takového stavu, který v případě útoku zaručoval vzájemné zničení.

*i druhá strana.*²⁵ Schmidt však upozorňoval na to, že strategie odstrašení může fungovat jen tehdy, nejsou-li ani na jedné straně pochybnosti o tom, že by druhá strana ve vážném případě použila vlastní zbraně, které má k dispozici. Aby bylo možné i nadále udržet rovnováhu, byla podle Schmidta zapotřebí důvěryhodnost Aliance.²⁶

Na základě tohoto názoru vznikla i Schmidtova teorie o „*Standbein*“ a „*Spielbein*“.²⁷ Tato teorie, která se zakládá na Harmelově zprávě, se opakovaně objevuje ve Schmidtových projevech k otázce rovnováhy sil. První část teorie („*Standbein*“) se zabývá myšlenkou, že se německá politika zakládá na vojenské obraně západní Aliance. Tímto navazuje na tradiční ideu západní integrace, která již byla vytvořena za spolkového kancléře Konráda Adenauera. Pomocí této první části získává druhá část, pod kterou Schmidt míní uvolnění napětí („*Spielbein*“), dostatečný prostor k rozvoji.²⁸ Schmidt vedle toho opakovaně prohlašoval, že strategie rovnováhy vede k udržení status quo, a kdokoliv se pokusí tento stav narušit, zároveň narušuje rovnováhu. A přesně takového narušení rovnováhy se Schmidt obával v důsledku rozmístění ruských raket SS – 20. Doslova říká: „*Dohody onu rovnováhu neudrží; začne-li se rovnováha vytrácet, samy dohody nic nezmůžou. Západ bude muset být schopen udržet rovnováhu i po těchto dohodách.*“²⁹ Dozbrojení a zároveň nabídka k jednání o odzbrojení byla podle Schmidta nejlepší možností, jak udržet a zachovat status quo, tedy garantovat bezpečnost pro Evropu a Německo.

Velký význam, jaký Schmidt přisuzoval politice uvolňování napětí, se projevil také při jednání v rámci Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE).³⁰ Když se počátkem srpna roku 1975 Helmut Schmidt setkal v Helsinkách s dalšími 34 hlavními představiteli vlád, aby podepsali závěrečná akta Konference o bezpečnosti a spolupráci

²⁵ SCHMIDT, H.: *Strategie...*, s. 64.

²⁶ Tamtéž..., s. 64.

²⁷ „*Standbein*“ (něm.)– lze přeložit jako „stojící noha“, „*Spielbein*“ (něm.) – „hrající noha“.

²⁸ HACKE, Ch.: *Die Aussenpolitik...*, s. 229-230.

²⁹ Tamtéž..., s. 229-230

³⁰ Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě - systém jednání probíhající již od roku 1969. V listopadu 1972 byly zahájeny přípravné rozhovory, během kterých byla stanovena hlavní témata budoucí konference. 1. Otázky evropské bezpečnosti, 2. ekonomická spolupráce, spolupráce v oblasti vědy a životního prostředí, 3. spolupráce v oblasti kulturní a humanitární. Východní blok kladl důraz na záruky nenarušitelnosti hranic, Západ prosazoval otázky lidských práv. Závěrečný akt této konference odrážel oba tyto aspekty a byl podepsán v srpnu roku 1985.

v Evropě, bylo tomu více než pět let od zahájení multilaterálních jednání. V Helsinkách se mělo především jednat o možné perspektivě vytvoření multilaterálního rámce evropské politiky uvolnění. Spolková republika se zasazovala především o nedotknutelnost hranic a vzdání se násilí. Spolkový kancléř Schmidt dal v Helsinkách jasně najevo, že i nadále zůstává hlavním cílem Spolkové republiky snaha o zachování míru v Evropě. Schmidt prohlásil, že *„Německý Spolkový sněm a občané Spolkové republiky Německa oceňují výsledky této konference, zároveň však zůstávají opatrní. Po desetiletích konfrontace nemůže dojít během jedné noci k období kooperace. Pro proces uvolnění nestačí jen jednorázový impuls; je zapotřebí přičinění nás všech, aby tento proces mohl pokračovat kontinuálně.“*³¹ Pro Helmuta Schmidta znamenalo setkání v Helsinkách důležitý okamžik pro vytvoření určitého rámce, ve kterém by bylo možné nechat vyniknout roli Spolkové republiky jako významného politického aktéra v politice uvolnění.

Dalším významným multilaterálním jednáním, ve kterém schmidt uplatňoval svou teorii rovnováhy sil bylo jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojení sil (MBFR)³². Jednání se však vyvíjely neúspěšně. I přesto Schmidt doufal, že v jeden okamžik dojde k průlomům v jednáních. Bylo to bezprostředně po podepsání jednání o omezení strategických zbraní (Strategic Arms Limitation Talks) SALT II). Při jednáních o omezení strategických zbraní chtěl nejprve Schmidt použít neutronovou zbraň jako triumf k tomu, aby přiměl Sovětský svaz k omezení jejich zbrojního potenciálu. Tento záměr se však neuskutečnil. Pro Moskvu se koncept bezpečnosti nezakládal na Schmidtem prosazovaném „principu rovnováhy“, nýbrž „principu převahy“.

Schmidt tvrdil, že *„Je zapotřebí zajistit rovnováhu u konvenčních ozbrojených sil, a to dvojitým možným způsobem - buď pomocí zvětšování ozbrojených sil Západu, nebo*

³¹ HACKE, Ch.: *Die Aussenpolitik...*, s. 244.

³² MBFR - Mutual Balanced Force Reductions, jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil. Rozšíření bezpečnostně-politického konceptu spolu s přeměnou v dlouhodobý politický program, jak spolková vláda v roce 1971 i učinila, není možné v užším slova smyslu pomocí pojmu MBFR zcela obsáhnout; na druhou stranu se tento pojem dostal během jednání západních mocností natolik do podvědomí všech, že samotná změna by byla velmi obtížná. Na počátku vídeňské konference v říjnu 1973 se strany při jednání shodly na označení MURFAAMCE – Mutual Reduction of Forces and Armaments and Associated Measures in Central Europe. V obecném jazykovém použití se ale i nadále užívá zkratka MBFR (na Západě) nebo MFR (na Východě). HAFTENDORN, Helga: *Sicherheit...*, s. 517.

uzavřením smlouvy mezi Západem a Východem o vzájemném snížení ozbrojených sil a následně i o omezení na co možná nejnižší úroveň na obou stranách. O tomto cíli, který je známý pod označením jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil (Mutual Balance Force Reductions, MBFR) se jedná ve Vídni už přes 12 let a zatím bez výsledku.“³³ Podle Schmidta nebyl správný názor, který podle něj převládal ve Spojených státech, že je potřeba vydat co možná nejvíce peněz na obranu, aby se Evropané byli schopni ubránit. Poukazoval na to, že problém spočívá v sovětské konvenční převaze, proto není potřeba vydávat prostředky na atomové zbraně, ale zajistit odpovídající velikost vojska a konvenčních zbraní na straně Západu.³⁴

3. 2 „Dvojí rozhodnutí NATO“

3.2.1 Změna strategické situace v Evropě v druhé polovině 70. let 20. století

V polovině sedmdesátých let začal Sovětský svaz s modernizací raket středního doletu namířených na země Západní Evropy a začal zároveň nahrazovat zastaralé rakety typu SS-4 a SS-5 mnohem modernějšími rakety typu SS-20. Tyto rakety měly oproti dřívějším typům několik výhod. Byly několikanásobně přesnější a výkonnější. Mohly zasáhnout s mnohem větší přesností zaměřený cíl, měly dolet až 4 500 km a byly vybaveny trojnásobně větší bojovou hlavicí. Rakety SS-20 byly také mobilnější, což znamenalo, že byly pro protivníka hůře lokalizovatelné a tedy i zasažitelné. Přestože NATO nemohlo konkurovat Sovětskému svazu v oblasti stejné délky doletu, ztělesňovaly rakety typu SS-20 pro Západní Evropu spíše politické než vojenské nebezpečí. Prostřednictvím těchto raket měl Sovětský svaz k dispozici prostředek, kterým mohl na státy Západní Evropy vyvíjet tlak, zatímco Spojené státy mohly pod podmínkou zachování strategické parity hrát

³³ SCHMIDT, Helmut: Eine Strategie für den Westen, Siedler Verlag, Berlin, 1986, s. 56.

³⁴ Tamtéž..., s. 56.

pouze roli nečinného pozorovatele. Západní Evropa a Spojené státy se ocitly v odlišné bezpečnostní situaci. Strach Západní Evropy z tzv. „*Abkoppeln*“³⁵ byl zřejmý.

Zatímco ve Spojených státech probíhala zásadní diskuze o přehodnocení stavu nukleárních zbraní, představitelé západoevropských zemí zvažovali, jakým způsobem by mohli zmodernizovat nukleární ozbrojené síly. Zamýšlené podmínky Spojených států měly být v souladu s prvky strategické parity mezi USA a Sovětským svazem s cílem, aby v případě vzniku konfliktu mohlo být zamezeno případné vzájemné destrukci. K tomuto účelu měly být vylepšeny již existující systémy, především jejich vyšší přesnost zacílení a možnost pružného nasazení.

Na konci roku 1975 předložily západoevropské státy tzv. třetí variantu, která předpokládala omezení 1000 taktických nukleárních zbraní výměnou za odsun jedné kompletní sovětské obrněné divize. Podle americké strany měly být rakety s plochou dráhou letu, stejně jako sovětské bombardéry „*Backfire*“³⁶ zahrnuty do jednání mezi americkým a sovětským vedením o maximálním počtu strategických zbrojních systémů v rámci připravovaného jednání SALT II. Ve Washingtonu však vzhledem k vnitropolitickému tlaku bylo již v tento okamžik zřejmé, že podobná jednání nemohou dospět ke zdárnému konci. V důsledku toho vznikla často zmiňovaná „*Grauzone*“ tzv. „šedá zóna“ v oblasti zbrojního spektra, která nebyla zahrnuta do dialogu o kontrole zbrojení. Také skutečnost, že se Evropa nezúčastnila bilaterálních jednání, měla za následek nemalé rozhořčení na evropské straně. Samotné diskuze pak západoevropské země sledovaly s nedůvěrou.

Evropské státy, především pak Spolková republika Německo se proto obávaly konvenční války na vlastním teritoriu, stejně jako nukleárního střetu v Evropě. Jejich hlavním cílem bylo zabránit válce, a to především pomocí posílení strategie odstrašení pod pohrůzkou použití strategického potenciálu Spojených států. Prostřednictvím nukleárních zbraní měly

³⁵ Abkoppeln – německy oddělení, odpojení.

³⁶ Backfire - kódové označení sovětského typu bombardéru.

podle jejich názoru Spojené státy politicky navázat na strategii odstrašení a obrany Západní Evropy.³⁷

3.2.2 Londýnská řeč spolkového kancléře Helmuta Schmidta k otázce západní bezpečnosti

Nový americký prezident Jimmy Carter nastoupil v roce 1977 do svého úřadu mimo jiné i s představou oživit dialog se Sovětským svazem v otázce kontroly zbrojení v rámci Severoatlantické aliance a obnovit vzájemnou důvěru mezi partnery. Spolková republika Německo v čele s kancléřem Helmutem Schmidtem s touto představou, až na malé odlišnosti, souhlasila. Kancléř Schmidt považoval za zásadní pokračovat v nastolené cestě uvolnění napětí, kterou nastoupil v sedmdesátých letech již jeho předchůdce Willy Brandt. Schmidt měl v plánu dosáhnout dalšího uvolnění vztahů a pokračování jednání o kontrole zbrojení na základě pevného bezpečnostně-politického rámce.

Zesílení zbrojení států Varšavské dohody, především pak očekávané rozmístění nových mobilních raket středního doletu typu SS-20 v roce 1976, vedlo Spolkovou republiku k přehodnocení dosavadních obranných zásad. Známa Schmidtova „strategie rovnováhy“ („*Strategie des Gleichgewichts*“) vyžadovala udržení adekvátní schopnosti obrany na všech úrovních.

Schmidt se obával, že modernizace raket středního doletu na sovětské straně bude pro Západní Evropu a především pak pro Spolkovou republiku Německo ztělesňovat nucenou volbu a hrozbu, které nebude možné čelit v době nukleární rovnováhy na strategické úrovni pouze silou odstrašení a odplaty.³⁸ „*Možnost budoucího politického nátlaku na Německo vyvstává na horizontu.*“³⁹ Schmidt začal vyjadřovat trvalé obavy Západní Evropy z toho, že eurostrategická debata začíná být stále více jen záležitostí obou supervelmocí, bez účasti a často i bez konzultace Evropy.

³⁷ HAFTENDORN, Helga: *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 2001, s. 269.

³⁸ LAYRITZ, Stephan: *Der NATO-Doppelbeschluss. Westliche Sicherheitspolitik im Spannungsfeld von Innen-Bündnis- und Aussenpolitik*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 1992, s. 43.

³⁹ SCHMIDT, H.: *Menschen...*, s. 91.

Rozhovory o omezení jaderných strategických zbraní SALT II (*Strategic Arms Limitation Talks*) probíhaly od podzimu 1977 do konce roku 1978.⁴⁰ Sovětské rakety mířící na Západní Evropu se nedostaly na pořad jednání, což bylo pro Evropany pochopitelně nepřijatelné. Spojené státy postavily do popředí jednání o omezení mezikontinentálních raket, které byly pro ně hlavním nebezpečím. Schmidtovy připomínky, že Spojené státy uzavírají dohody bez ohledu na zájmy svých spojenců, narážely na stoupající nepochopení ze strany USA. Především poradce pro bezpečnost Brzezinski na Schmidtovy požadavky o zahrnutí raket středního doletu do jednání SALT II reagoval s narůstající nevolí. Za neochotou Carterovy vlády vyjít vstříc Schmidtovým požadavkům lze vidět dva důvody. Za prvé bylo zapotřebí bezpodmínečně dokončit jednání SALT II na základě ujednání z Vladivostoku.⁴¹ Za druhé pak hrozilo, v případě zahrnutí problematiky raket středního doletu dojde k posunutí uzavření smlouvy o omezení jaderných strategických zbraní SALT II na dobu neurčitou. Americká strana však měla zájem na brzkém uzavření této smlouvy a obávala se možného vyčlenění z jednání bombardéru „*Backfire*“ a zároveň střel s plochou dráhou letu proti pozemním i námořním cílům. Samotné jednání o eurostrategických systémech mělo být předmětem diskuze až v rámci následných jednání SALT III.

Schmidt poukazoval na problémy bez toho, aniž by usiloval o utváření názorů v Alianci nebo vyslovil jasné stanovisko. Tento Schmidtův způsob vyjadřování názorů nepokládali zástupci USA za přínosný. Z amerického pohledu to byl právě Schmidt, který permanentně zpochybňoval doposud přijatá pravidla a postupy. Další důvod pro odmítavé postavení USA k začlenění eurostrategických systémů do jednání o omezení jaderných strategických zbraní spočívá pravděpodobně v nízkém vojenskostrategickém povědomí o problému, které dovolovalo jen omezeně odhadnout bezpečnostně-politické důsledky sovětského zbrojení proti Západní Evropě. Sám Schmidt tvrdil, „*S rozmístěním nových nukleárních*

⁴⁰ K formálnímu podpisu SALT II došlo ve Vídni 18. června 1979 při setkání Brežněva s Carterem.

⁴¹ V listopadu 1974 se konalo setkání prezidenta Geralda Forda s Leonidem Brežněvem ve Vladivostoku. Ve Vladivostoku bylo dosaženo konsensu o limitech jednotlivých kategorií strategických zbraní a byla přijata rámcová dohoda o budoucí smlouvě. Obě strany se také dohodly, že po roce 1985 začnou s dalším omezováním strategických zbraní.

*zbraní středního doletu máme v Evropě dostačující potenciál, abychom byli schopni čelit Sovětskému svazu a jejich raketám středního doletu.*⁴²

Schmidtova argumentace, která poukazovala na vznik „šedé zóny“, nebyla brána ze strany USA v potaz. Ještě v říjnu 1977 popřel americký ministr zahraničí Cyrus Vance potřebu existence systémů raket středního doletu v Evropě. „*Umístění amerických zbraní určených k nasazení nehraje žádnou roli. Podle zásad a principů Aliance se vychází z územní jednoty Aliance.*“⁴³

Strategická situace byla interpretována Carterovou administrativou a německým kancléřem zcela odlišně. Kancléř se nejprve záměrně snažil argumentovat politicky, nikoli vojensko-strategicky. Nešlo mu ani o nové zbraně, ani o zavedení zásady „pružné reakce“. Jak Schmidt konstatuje, bylo „*politické ohrožení Spolkové republiky Německo způsobeno rychle rostoucím počtem raket SS-20 – „Armádou Sovětů“, pouhou funkcí vývoje vojenských poměrů sil.*“⁴⁴ Tyto souvislosti si však Schmidt velice dobře uvědomoval.

Po několika marných pokusech přesvědčit amerického prezidenta, popřípadě jeho nejbližší poradce, o nutnosti začít se zabývat otázkou eurostrategického poměru sil, vystoupil Schmidt v květnu roku 1977 před Radou Severoatlantické aliance. Zde poprvé veřejně poukázal na nedostatky plynoucí pro Evropu z diskuze o nukleárně-strategickém rozložení sil.⁴⁵ O několik měsíců později 28. října 1977 se Helmut Schmidt obrátil na širší odbornou veřejnost prostřednictvím své řeči pronesené před Mezinárodním institutem strategických studií (*International Institute for Strategic Studies, IISS*) v Londýně. V bezpečnostněpolitické části řeči (další části byly věnované hospodářské politice) se Schmidt zabýval především otázkou, jaký vliv má nukleárně strategická rovnováha sil mezi Sovětským svazem a USA v důsledku jednání v rámci SALT na západní bezpečnost.⁴⁶ Upozornil na možné ohrožení bezpečnosti států Západní Evropy jako

⁴² SCHMIDT, H.: *Menschen...*, s. 230.

⁴³ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluluss...*, s. 45.

⁴⁴ SCHMIDT, H.: *Menschen...*, s. 230.

⁴⁵ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluluss...*, s. 46.

⁴⁶ HAFTENDORN, H.: *Deutsche Aussenpolitik...*, s. 272.

výsledek snahy o dosažení strategické parity v jednání o SALT.⁴⁷ Upozornil tedy na fakt, že zatímco velmoci usilují o dosažení vztahu jaderné parity, v Evropě tímto narušují eurostrategickou rovnováhu, především vzhledem ke konvenční přesile Sovětského svazu v Evropě.

„Tato řeč, kterou jsem pronesl 28. října 1977 v Londýně, byla později označena za hodinu zrodu tzv. „Doppelbeschlussu“ (dvojího rozhodnutí), pomocí kterého koncem roku 1979 Severoatlantická aliance odpověděla na zbrojení raket SS–20. Skutečně jsem nesledoval cíl – text to jasně dokládá – odpovědět na sovětské zbrojení dopředu pomocí západního dozbrojení, nýbrž jsem požadoval zahrnout eurostrategické nukleární zbraně a stejně tak i konvenční ozbrojené síly v Evropě do jednání obou velmocí o omezení zbrojení v rámci SALT II. [...] Ostatně tato řeč se měla hlavně věnovat aktuálním problémům světového hospodářství.“⁴⁸

Otázkou zůstává, zda se v tomto případě jednalo pouze o veřejné zopakování toho, co bylo dříve jen interně vyjádřené v průběhu strategických jednání popř. vzhledem k zahrnutí konvenčních a eurostrategických nukleárních zbraní v rámci SALT II. Samotný text ale mluví zcela jiným jazykem. Schmidt především zdůrazňoval politickou a vojenskou rovnováhu jako předpoklad pro bezpečnost Západu a užitečnost pokračovat v politice uvolňování.

„[...] změněné strategické podmínky nás staví před nové problémy. Jednání o omezení strategických zbraní určuje vojenskou rovnováhu mezi Sovětským svazem a Spojenými státy. Jinak řečeno: SALT vyvažuje strategické nukleární kapacity. V Evropě toto posiluje význam nepoměru mezi Východem a Západem v taktických nukleárních a konvenčních zbraních.“

⁴⁷ SCHMIDT, Helmut: The Alistair Buchan Memorial Lecture v HANRIDER, Wolfram F, SCHMIDT, Helmut.: Helmut Schmidt, Perspectives on Politics, Westview Press, Boulder CO, 1982, s. 23-39.

⁴⁸ SCHMIDT, H.: *Menschen...*, s. 230.

„ [...] proto musíme pokračovat ve vídeňských vyjednáváních⁴⁹ o vyrovnání omezení sil, jakožto v důležitém kroku směrem k lepšimu vyrovnání vojenských sil v Evropě. “⁵⁰

Až do této chvíle zůstává Schmidt v rámci své řeči, kterou pronesl již 10. května roku 1977 v Londýně před Severoatlantickou radou. V souvislosti s jednáním o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil hovořil o dvou zásadních možnostech, jak vytvořit rovnováhu.

„Bud' je možné zahájit zbrojení na naší straně, zvýšit počet vojáků a zbrojního aparátu, nebo na druhou stranu by bylo možné – teoreticky řečeno – začít na obou stranách redukovat [...]“⁵¹

Schmidt volil druhou možnost. Ve své řeči před Mezinárodním institutem strategických studií v Londýně rozšířil svoji úvahu i dále. Poté co zdůraznil význam jednání o omezení strategických zbraní a jejich podporu všemi partnery Aliance, řekl:

„My v Evropě musíme být obzvláště opatrní na to, aby nebyly v rámci těchto vyjednávání opomíjeny prvky strategie odstrašení NATO. Omezení strategických zbraní USA a Sovětského svazu nevyhnutelně naruší bezpečnost západoevropských členů Aliance vzhledem k sovětské vojenské nadřazenosti v Evropě, jestliže neuspějeme v odstranění disparit ve vojenské síle v Evropě v rámci vyjednávání o SALT.“⁵²

Schmidt zde staví do popředí odlišnosti nukleárního vyzbrojení v Evropě. V této fázi nejde o zapojení do jednání o SALT, nýbrž o odstranění těchto nerovností souběžně s jednáním o strategických systémech. Dále říká:

⁴⁹ Vídeňská jednání – jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil (*Mutual Balance Force Reduction, MBFR*)

⁵⁰ SCHMIDT, H.: The Alistair Buchan Memorial Lecture v HANRIDER, W., SCHMIDT, H.: Helmut Schmidt..., s. 23-39.

⁵¹ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss...*, s. 47.

⁵² SCHMIDT, H.: The Alistair Buchan Memorial Lecture v HANRIDER, Wolfram F, SCHMIDT, Helmut.: Helmut Schmidt..., s. 23-39.

„Dokud toto nenastane, musíme udržet rovnováhu v plné šíři strategie odstrašení. Aliance proto musí být připravena uvolnit prostředky na podporu nynější strategie a zabránit vývoji, který může tuto strategii podlomit.“⁵³

Schmidt poté ještě jednou poukazuje na úzkou souvislost poměru sil na úrovni strategické, takticko nukleární a konvenční. Zároveň je zde zřetelná kritika vůči Sovětskému svazu, který doposud neprokázal sebemenší ochotu přijmout pro Evropu princip parity.⁵⁴ Z toho Schmidt usuzuje:

„Dokud nevidíme opravdový pokrok v rámci jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil, budeme se muset spoléhat na účinnost odstrašení.“⁵⁵

V tomto smyslu je možné vidět i kontroverzní diskuzi kolem neutronové zbraně.⁵⁶

„Musíme posoudit, zda může neutronová zbraň představovat pro Alianci doplňující element strategie odstrašení jakožto prostředku zabránění válečnému konfliktu. Neměli bychom se však omezit jen na zkoumání. Měli bychom také prošetřit, jaký význam a sílu má tato zbraň v našem úsilí o dosažení kontroly zbraní.“⁵⁷

Slova Helmuta Schmidta před Mezinárodním institutem strategických studií v Londýně zdůrazňují jeho postoj vůči politickému řešení problému rovnováhy v otázkách zbrojení. Samotná možnost řešit otázku zbrojení bezprostředně závisela na dvou předpokladech. Za prvé na sovětském přijetí a respektování západoevropských bezpečnostních potřeb pomocí uznání principu parity v konvenční oblasti. Za druhé pak na ochotě a schopnosti Aliance, v případě potřeby, učinit adekvátní politická a vojenská opatření s cílem zachovat vojenskou rovnováhu a důvěryhodnost strategie NATO. Schmidt tak položil otázku důvěry

⁵³ SCHMIDT, Helmut: The Alistair Buchan Memorial Lecture v HANRIDER, W., SCHMIDT, H.: Helmut Schmidt..., s. 23-39.

⁵⁴ Tamtéž..., s. 23-39.

⁵⁵ Tamtéž..., s. 23-39.

⁵⁶ Diskuze o neutronové zbraní viz kapitola 3.2.4.

⁵⁷ SCHMIDT, Helmut: The Alistair Buchan Memorial Lecture v HANRIDER, W., SCHMIDT, H.: Helmut Schmidt..., s. 23-39.

Aliance a jejího efektivního vedení Spojenými státy americkými, které musí nadále zajišťovat stejnou míru bezpečnosti všech svých členů. Nejednalo se tedy přímo o dilema bezpečnosti Aliance, ale dilema důvěry.⁵⁸ Schmidtova otevřená londýnská řeč tak započala strategickou debatu uvnitř Aliance ve druhé polovině 70. let.

3.2.3 Reakce na londýnskou řeč Helmuta Schmidta

Londýnská řeč Helmuta Schmidta bezprostředně zahájila proces přehodnocování pohledů na otázky zbrojení ze strany USA. Bylo zřejmé, že v otázce raket středního doletu nebyl možný krok zpět, a to především z důvodu politického a z důvodu udržitelnosti Aliance. Zároveň však vládl uvnitř americké administrativy pocit nejasnosti ohledně cílů rostoucího tlaku ze strany Spolkové republiky Německo. Helmut Schmidt se vyjádřil k problematice zbrojení, která byla opakovaně diskutována již více než rok na půdě grémií Aliance za aktivní účasti Spolkové republiky. Lze proto usoudit, že Schmidtova řeč pouze podtrhla již jistou dobu trvající německé úsilí o dořešení problému nových nukleárních zbraních středního doletu.

Americká strana tedy stála před nelehkým úkolem zaujmout v této oblasti jasné stanovisko. Bezprostředně po Schmidtově londýnské řeči se v Londýně konalo hned několik setkání tzv. *Interagency Meetings*, které měly přispět k sladění rozličných stanovisek uvnitř americké administrativy. Na těchto setkáních diskutovali vysoce postavení zástupci a experti v otázkách bezpečnosti o výhodách a nevýhodách přistoupení na evropské požadavky.

Ve Spojených státech došlo k rozdělení politické scény na dva antagonistické bloky. Civilní a vojenská část Pentagonu byla otevřena přáním evropských partnerů Aliance o rozmístění zbraní v Evropě, zatímco zástupci amerického ministerstva zahraničí (*State Department*) a Úřadu pro kontrolu zbrojení (*Arms Control*) na takový postup nahlíželi velmi skepticky.

⁵⁸ LUŇÁK, Petr: *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Libri, Praha, 1999, s. 289.

Jako vojenský argument bylo možné vyzdvihnout potřebu vyrovnat nerovnováhu v eurostrategickém systému zbraní, která pouze snižovala důvěryhodnost evropských partnerů v rámci americké nukleární strategie a bezpečnosti Aliance. Rozmístění nukleárních systémů v Západní Evropě s dosahem až 1500 km by umožňovalo vyplnit tuto mezeru a čelit tak Sovětskému svazu v případě eskalace nukleárního konfliktu.

I přes politické pohnutky, které stály v popředí při rozhodování vedoucích k dozbrojení NATO, bylo toto rozhodnutí legitimováno především z vojensky-strategického hlediska. Zdůrazňovaly se především tři důvody, které vyžadovaly zavedení taktických nukleárních zbraní středního doletu v Evropě.⁵⁹

Za prvé hrála na obou stranách roli rostoucí hrozba mezikontinentálních řízených raket přímo ohrožujících USA a SSSR. Tato zranitelnost by způsobila narušení strategické stability kvůli ztrátě možnosti kontrolovat situaci v případě eskalace konfliktu. Zároveň s tím se zdálo být stále méně pravděpodobné, že by USA k obraně Evropy mohly použít strategické síly, neboť by tím riskovaly nejen zničení amerických měst, ale též likvidaci potenciálu svých mezikontinentálních balistických zbraní.^{60 61}

Přibližná rovnováha mezi Spojenými státy a Sovětským svazem v oblasti strategických zbraní, stanovená ve smlouvách o SALT, by v případě rozmístění měla za následek zvýšení nerovností v nejaderné oblasti.

Za třetí by musely být učiněny kroky k vyrovnání vojenské nerovnováhy v Západní Evropě formou dozbrojování. Toto by mělo probíhat v reakci na modernizaci sovětského potenciálu zbraní středního doletu prostřednictvím zavedení systému SS-20, který spolu s konvenčními pozemními silami Varšavského paktu na evropském kontinentě ztělesňoval sovětskou vojenskou převahu.

⁵⁹ HAFTENDORN, H.: *Sicherheit...*, s. 241-242.

⁶⁰ *Intercontinental ballistic missile (ICBM)* - mezikontinentální balistické zbraně řízené z pozemních kontrolních stanovišť s dosahem více než 5 500 km.

⁶¹ HAFTENDORN, H.: *Sicherheit...*, s. 242.

Vedle těchto vojensko-strategických argumentací vystoupily na povrch dva politické důvody hovořící ve prospěch rozmístění nových systémů v Evropě:

1. Nepřítomnost reakce Západní Evropy na zbrojení Sovětského svazu, a to nejen vůči potencialem nepřítelem, ale též vůči spojencům by mohla zpochybnit americkou odhodlanost k obraně Západní Evropy. Jednalo se především o udržení aspektu jednoty Aliance. Šlo zde tedy zároveň o posílení odstrašení (*deterrence*) a uvolnění (*reassurance*).⁶²

2. Poukazovalo se na potřebu získat zejména z vnitropolitických důvodů podporu západoevropských spojenců pro rýsující se dohodu o SALT II. Rozmístění dodatečných taktických nukleárních systémů středního doletu v Evropě by mohlo z psychologického důvodu být nevyhnutelné při demonstraci skutečnosti, že s politikou kontroly zbrojení nemusí být spojeny žádné bezpečnostně politické nevýhody nebo dokonce hrozby pro Západní Evropu.

3.2.4 Krize důvěry v německo-amerických vztazích v otázce neutronové zbraně

Při uvažování o odstranění „šedé zóny“ přicházelo v úvahu několik možností jak efektivně čelit převaze Sovětského svazu a jeho raket SS-20. Uvažovalo se o využití několika zbraňových systémů. Nejprve se nejvhodnějším řešením pro vytvoření protiváhy sovětským raketám zdálo být využití zbraně se zvýšenou radiací (ER-zbraň, Enhanced Radiation Weapon,), známou pod ne zcela správným názvem neutronová zbraň.

Již v roce 1972 sílily v rámci NATO diskuze o zahrnutí neutronové zbraně do jednání o plánovaném modernizování zbrojních systémů v Evropě. Stalo se tak v důsledku silícího zbrojení ze strany Sovětského svazu.⁶³ Neutronová zbraň se zdála být ideálním prostředkem pro odstranění jistých obav západoevropských partnerů uvnitř Aliance o oslabení rovnováhy vojenských sil mezi Východem a Západem. Proto již prezident

⁶² LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss...*, s. 50.

⁶³ HAFTENDORN, H.: *Sicherheit...*, s. 236.

Gerald Ford odsouhlasil uvolnění prostředků ze státního rozpočtu na vývoj této zbraně. Ke konkrétní realizaci mělo dojít teprve za prezidenta Cartera. Jimmy Carter požádal v létě 1977 americký kongres, aby schválil uvolnění financí na vývoj této nové a vysoce účinné zbraně se zvýšenou radiací. Neutronová zbraň měla být nakonec zapojena do konceptu Aliance odstrašení a strategie „pružné reakce“ („*Flexible Response*“), která vystřídala dřívější strategii „masivní odvety“ („*Mass Retaliation*“).⁶⁴ Při explozi této vysoce účinné zbraně docházelo ke zničení pouze živé tkáně, zatímco hmotné statky zůstaly nedotčeny. Sovětská propaganda a levicový tisk ji označily za „nelidskou zbraň“.⁶⁵ Rozhodnutí o výrobě nebylo pojímáno tak kriticky jako samotné rozhodnutí o umístění této zbraně v Evropě, neboť k rozmístění bylo zapotřebí svolení spojenců.

Rozhodnutí prezidenta Cartera o vývoji neutronové zbraně sehrálo nemalou roli v německo-amerických vztazích. Prezident Carter vyzval spojence k tomu, aby učinili potřebné kroky vedoucí k usnesení o uskladnění a taktické přípravě použití těchto zbrojních systémů. Prezident žádal od Spolkové vlády Německo podporu a především svolení k umístění na německé půdě.⁶⁶ Poprvé v historii zahraniční politiky Spolkové republiky Německo měla vláda rozhodnout o umístění atomové zbraně na území SRN.⁶⁷

Spolková republika si zároveň uvědomila dvě základní výhody možného umístění neutronové zbraně v Evropě. Za prvé tak mohla být zapojena do jednání o odzbrojení a přimět Sovětský svaz k jistým ústupkům. Helmut Schmidt zdůrazňoval potřebu neutronové zbraně, pomocí které by bylo možné takto zastavit závody ve zbrojení. Druhou výhodou neutronové zbraně bylo podle Schmidta to, že představovala ideální nástroj, který

⁶⁴ Doktrína tzv. „masivní“ nebo „hromadné odvety“ byla oficiální doktrínou USA v letech 1953-1960. Tento koncept spočíval na případném hromadném použití jaderného potenciálu USA. Doktrína „hromadné odvety“ měla sloužit jako hlavní prostředek odstrašení pro Sovětský svaz, který měl zabránit vzniku válečného konfliktu. V roce 1961 byla nahrazena doktrínou „pružné reakce“, která se zakládala na nutnosti pružné reakce na případné různé druhy sovětské agrese přiměřenými prostředky a zároveň poskytnout prostor pro diplomatické vyjednávání. V roce 1967 se stala oficiální doktrínou Severoatlantické aliance až do svého odvolání v roce 1990.

⁶⁵ LUŇÁK, P.: *Západ...*, s. 289.

⁶⁶ KAISER, Karl: *Helmut Schmidt und Amerika, Eine schwierige Partnerschaft, Bonn, 1990*, s. 97.

⁶⁷ Spolková republika Německo byla signatářem smlouvy o nerozšiřování jaderných zbraní z roku 1968 (*Non-Proliferation Treaty, NPT*). Tato smlouva Spolkovou republiku zbavovala možnosti vlastnit v budoucnu jaderné zbraně. To však neznamenovalo že by Spolková republika Německo nemohla dát souhlas s umístěním cizích jaderných zbraní na svém území.

by doktríně odstrašení dodal opět důvěryhodnost. Podle Schmidta bylo při posílení možnosti odstrašení pravděpodobnější, že k žádnému konfliktu nedojde.

Carterova výzva k rozmístění neutronové zbraně v Evropě vyvolala ve Spolkové republice Německo velmi emocionální debatu. Poté co byly v Německu zveřejněny podrobnosti o neutronové zbraně, vyvolaly tyto informace silné vnitropolitické protesty a diskuze uvnitř politických stran. Celou diskuzi zahájil de facto spolkový generální sekretář SPD Egon Bahr, a to zveřejněním článku v časopisu *Vorwärts* dne 21. července 1977, v němž označil neutronovou bombu doslova jako „symbol perverze myšlení“.⁶⁸ *„Toto je zbraň, která způsobí minimální věcné škody, ale ničí lidstvo. Je lidstvo blízko zešílení?“*⁶⁹

Jak lze dobře vidět právě na výroku Egonu Bahra, dostával se spolkový kancléř stále více pod tlak uvnitř své vlastní strany. Jinak tomu bylo u spolkové vlády, která k tématu neutronové zbraně a odstrašení nezaujala žádné konkrétní stanovisko a ani se nepokusila osvětlit veřejnosti důležitost této zbraně. Místo aby se spolková vláda pokusila odhodlaně čelit kritice z vlastních řad, zůstala nečinná a tím nemálo podpořila atmosféru protinukleárních nálad ve Spolkové republice Německo. Není tedy překvapivé, že se stranická základna SPD postavila proti neutronové zbraně. Kritici v SPD upozorňovali, že zábrany k použití nukleárních zbraní klesají snížením míry souvisejících věcných škod – nukleární válka by tedy byla reálnější. Pro stranu SPD, která se sama označovala jako pacifická, byla nelidskost zbraně zcela nepřijatelná. Tvrdili, že pokusy k odstranění nerovnováhy ve vyzbrojení na spojenecké úrovni jsou nadbytečné a téměř škodlivé pro politiku uvolňování napětí.

Požadavky stranické základny sahaly až k samotnému vystoupení z NATO v případě, že by mělo dojít k rozmístění zbraní ve Spolkové republice. Ve všech těchto a podobných reakcích se odrážel strach a obavy, které byly s debatou o atomovém zbrojení spojovány již v 50. letech. Uvnitř vlastní strany a především na veřejnosti se Schmidt dostával stále více pod tlak, aby nevyhověl požadavkům americké strany umístit neutronovou zbraň na evropském kontinentě a především ne v Německu. I přes všechny tyto kritické hlasy

⁶⁸ HACKE, Ch.: *Die Aussenpolitik...*, s. 233.

⁶⁹ BAHR, Egon: *Ist die Menschheit dabei, verrückt zu werden?* V JÄGER, Wolfgang: *Republik im Wandel, 1974 – 1982. Die Ära Schmidt*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1994, s. 314.

Schmidt dokázal prosadit svůj názor a setrval na své teorii rovnováhy. Jeho postoj byl v souladu s představami Spojených států, ale odlišoval se od názorů stranických přívrženců SPD. Teprve až v lednu roku 1978 Schmidtova teorie získala konečnou podobu, která byla sepsána 20. ledna roku 1978 ve Spolkové radě bezpečnosti.⁷⁰ V dokumentu se mimo jiné uvádí:

1. Spolková republika jako stát, který nevlastní nukleární zbraň, nezasahuje do rozhodnutí o výrobě nukleárních zbraní.
2. Po rozhodnutí o možné výrobě v USA je povinností zahrnout neutronovou zbraň do jednání o kontrole zbrojení.
3. Spolková republika přistoupí na uskladnění neutronové zbraně za následujících dvou podmínek a sice, že nebude umístěna pouze na německé půdě, a za předpokladu, že západní státy během dvou let od amerického rozhodnutí o zahájení výroby nedosáhnou žádných výsledků v kontrole zbrojení, na základě kterých by se Evropané umístění vzdali.
4. Za všech okolností je třeba zabránit pocitu, že Spolková republika vykazuje jakékoli snahy o získání nukleárních zbraní.
5. Spolková republika se nesmí dostat do zvláštní role vedle nukleárních mocností, jakými jsou USA, Francie a Velká Británie. Kromě toho je zapotřebí brát v úvahu vztah k Sovětskému bloku.

Je zřejmé, že výše zmíněná ustanovení poukazují na skutečnost, že se Spolková republika cítila zatlačena do jisté role. Obzvláště čtvrtý bod ukazuje, že vlastnictví a rozhodnutí o použití zbraně chce přenechat Spojeným státům. Tyto podmínky však na druhou stranu ukazovaly na jakési „dvojí rozhodování“ („*Doppelentscheidung*“), kde je vidět jistá podobnost k „dvojímu rozhodnutí NATO“.

V dubnu 1978 získal Schmidt pouhou většinou 16 hlasů souhlas s umístěním neutronové zbraně ve Spolkovém sněmu. Tento souhlas byl však podmíněn pokračováním v jednání

⁷⁰ KAISER, K.: *Helmut Schmidt...*, s. 101.

o odzbrojování. Později se ukázalo, že všechny snahy Spolkové vlády byly zbytečné. Prezident Carter se v lednu 1978 rozhodl pro odložení rozhodnutí o výrobě neutronové zbraně. Poukázal na to, že konečné rozhodnutí bude záviset na shovívavosti Sovětského svazu v rámci sovětských zbrojních programů. Moskvě bylo naznačeno, že USA zastaví produkci neutronové zbraně, pokud SSSR ustoupí od rozmístování raket SS-20 v Evropě. V dubnu 1978 pak Carter oznámil, že Spojené státy nebudou vyrábět a rozmístovat neutronovou zbraň. Zároveň prohlásil, že Spojené státy budou se svými spojenci dále pokračovat v modernizaci ozbrojených sil tak, aby mohly zaručit společnou obranu a bezpečnost v Evropě.⁷¹

Tisk pokládal Carterův krok za osamělé rozhodnutí prezidenta motivované především morálními zásadami, proti radě ministra zahraničních věcí Cyruse Vance, ministra obrany Browna a bezpečnostního poradce Zbigniewa Brzezinského. I oni pokládali neutronovou zbraň za důležitý prvek v rámci jednání o odzbrojení. Podle jejich názoru se odstoupením od neutronové zbraně Washington dostal do složité vyjednávací pozice. Zároveň se obávali ztráty důvěry na obou stranách Atlantiku.⁷²

Po oznámení Carterova rozhodnutí následovalo ve vládě Helmuta Schmidta rozčarování. Německý tisk spekuloval o motivech prezidentova rozhodnutí. Dva důvody byly vyzdviženy. Carter nemohl neutronovou zbraň prosazovat, jelikož odporovala vládnímu konceptu postupného odzbrojování. Dalším důvodem byla příliš slabá podpora ze strany evropských spojenců. Velká Británie dokonce prohlásila, že by preferovala posunutí výroby neutronové zbraně.⁷³

Po šoku, který rozhodnutí způsobilo v Bonnu, letěl ministr zahraničí SRN Hans Dietrich Genscher do Washingtonu, aby se ještě pokusil ovlivnit prezidentovo rozhodnutí. Docílil však pouze ujištění americké strany, že se rozhodnutí o neutronové zbrani pouze odkládá, ale není definitivně zamítnuto. Bylo však zřejmé, že členové Aliance ztratili v USA důvěru.

⁷¹ HAFTENDORN, H.: *Sicherheit...*, s. 238.

⁷² KAISER, K.: *Helmut Schmidt...*, s. 101.

⁷³ *Tamtéž...*, s. 112.

Rozhodnutí o neutronové zbraně nazývá Christian Hacke „debaklem“,⁷⁴ Helga Haftendornová „fiaskem“.⁷⁵ Důvod spočívá v tom, že došlo k extrémnímu ochlazení v německo-amerických vztazích, a následovala tak očekávaná ztráta důvěry. Potvrdily se Schmidtovi obavy, že se Spojené státy nebudou cítit vázány v rámci obrany Severoatlantické aliance. Z pohledu Sovětského svazu bylo výsledkem této diskuze okolo neutronové zbraně oslabení transatlantického spolku, což bylo nebezpečné pro funkčnost strategie odstrašení, kterou NATO do té doby uplatňovalo. Zdálo se, že strategie odstrašení s konečnou platností ztratila svojí důvěryhodnost. Přirozeně následovala vzájemná ztráta důvěry mezi Helmutem Schmidtem a Jimmy Carterem a trvalé mezery ve vzájemném komunikaci.⁷⁶

Západní Evropa a především Spolková republika Německo se cítila ohrožena a obávala se zvýšení mocenského vlivu Sovětského svazu v Evropě. Spolková vláda si opět uvědomila, v jak nebezpečné geostrategické situaci se nachází a snažila se ofenzivněji prosazovat vlastní požadavky, které by mohly být zahrnuty do následných jednání SALT III. K tomu se zdála být použitelná koncepce, kterou shrnovala Harmlova zpráva: jednání o odzbrojení a zároveň modernizace. Tuto politiku se Spolková vláda snažila prosadit. Spojené státy americké se z tohoto výsledku poučily a v budoucnu chtěly zapojit do diskuzí o zbrojení i evropské zájmy.

3.2.5 Jednání o modernizaci nukleárních zbraní v Evropě po debaklu kolem neutronové zbraně

Severoatlantická aliance svolala v říjnu 1977 „Pracovní skupinu na vysoké úrovni“ (High Level Group, HLG). Pracovní skupina se měla zabývat aspekty modernizace ozbrojených sil NATO v rámci diskuze o programu dlouhodobé obrany (*Long Term Defense Program*). Tato skupina byla zřízena na podnět americké strany, aby řešila problematiku „šedé zóny“, a přispěla tak k uvolnění napjatých vztahů mezi partnery v NATO. Skupina se měla

⁷⁴ SCHÖLLGEN, Gregor, *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland, Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Verlag C.H.Beck, Mnichov, 1999, s.153.

⁷⁵ HAFTENDORN, H.: *Sicherheit...*, s. 239.

⁷⁶ KAISER, K.: *Helmut Schmidt...*, s. 112.

zabývat významem nukleárních zbraní pro strategii NATO, obzvláště taktických nukleárních zbraní středního doletu (Long Range Tactical Nuclear Forces, LRTNF).⁷⁷

Během prvního zasedání Pracovní skupiny na vysoké úrovni v prosinci 1977 v Bruselu probíhala nejprve inventarizace zásob a stavu nukleárního potenciálu NATO. Poté se těžiště diskuze rychle přeneslo na otázku možnosti rozmístění nových nukleárních zbraní středního doletu Evropě.

Druhé setkání Pracovní skupiny na vysoké úrovni v únoru 1978 v Los Alamos v USA se již neslo zcela ve znamení této problematiky.⁷⁸ Všichni účastníci se v průběhu diskusí velmi rychle shodli, že zvýšení potenciálu jaderných zbraní středního doletu je v Evropě nevyhnutelné. Americké ministerstvo zahraničí nepodporovalo myšlenku jakýchkoliv změn nukleárního potenciálu. To však bylo z pohledu shromážděných expertů na obranu v rámci pracovní skupiny po Schmidtově londýnské řeči naprosto vyloučeno jak z vojensko-strategického důvodu, tak i z důvodu spojeneckého závazku v rámci Aliance.

Veřejné mínění v USA v této době ovlivňovala probíhající emocionální výměna názorů kolem neutronové zbraně. Až do dubna roku 1978 probíhaly v rámci americké administrativy diskuze, bez toho aby byla nalezena jednotná pozice. Teprve rozkol kolem neutronové zbraně a z toho pramenící těžká krize důvěry v Alianci dala rozhodující podnět k nalezení řešení. Spojené státy americké si uvědomily, že tímto „debaklem“ utrpěla důvěryhodnost doktríny odstrašení NATO. Diskuze o zbraní se zvýšenou radiací a rozhodnutí prezidenta Cartera ze 7. dubna 1978 vzdát se výroby neutronové zbraně vedly ke konsensu v rámci Pracovní skupiny na vysoké úrovni, která na další schůzce potvrdila rozmístění nových taktických nukleárních zbraní středního doletu.⁷⁹

⁷⁷ *Long Range Tactical Nuclear Forces, LRTNF* - taktické nukleární zbraně středního doletu. Rozdělují se na *Intermediate Nuclear Forces, INF* - jaderné rakety středního doletu s dosahem od 950-5000 km, *Short Range Intermediate Nuclear Forces, SRINF* - jaderné rakety krátkého doletu s dosahem 500-1000 km (podle americké interpretace) a 150-500 km (podle sovětské interpretace), *Tactical Nuclear Forces, TNF* - taktické nukleární zbraně s ještě kratším dosahem. Dle HAFTENDORN, Helga: *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 2001, s. 488.

⁷⁸ HAFTENDORN Helga: *Das Doppelte Missverständnis, Zur Vorgeschichte des NATO – Doppelbeschluss von 1979*, v: Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte, 1985, 244 – 288.

⁷⁹ Tamtéž, s. 244-288.

Během setkání Plánovací nukleární skupiny (*Nuclear Planning Group, NPG*)⁸⁰ 18. dubna 1978 ve Frederikshavenu v Dánsku, byla v hlavních bodech přijata zpráva Pracovní skupiny na vysoké úrovni. Došlo k potvrzení o rozmístění nových taktických nukleárních zbraní středního doletu. Tato skupina poté dostala úkol vypracovat návrhy na rozsah a způsob rozmístění nových nukleárních zbraní a provést analýzu politické a vojenské implikace rozmístění.

Rozhodnutí podpořit doporučení ze strany Pracovní skupiny na vysoké úrovni tak nemělo dalších překážek. Rozmístění taktických nukleárních zbraní středního doletu bylo tak ve Spojených státech jakousi politickou demonstrací americké síly a snahy zlepšit image amerického prezidenta nejen vůči spojencům, ale též v souvislosti s vnitropolitickými spory ohledně dohody o SALT II. Zahnutí tzv. „*Grauzonenwaffe*“⁸¹ do jednání o kontrole zbrojení může sehrát důležitou roli jen tehdy, vznikne-li tímto jakási protiváha vůči sovětskému zbrojení raketami středního doletu.

- Konsensus v rámci Pracovní skupiny na vysoké úrovni o rozmístění taktických nukleárních zbraní středního doletu z dubna 1978 následně potvrdila americká administrativa. Další práce Pracovní skupiny na vysoké úrovni se měla soustředit na výběr vhodných systémů. Výsledkem několikaměsíčního jednání bylo rozhodnutí, k němuž došlo v únoru roku 1978, o výrobě rakety typu Pershing II XR a střel s plochou dráhou letu (*Cruise Missiles*).⁸²

⁸⁰ Plánovací nukleární skupina vznikla v rámci NATO v roce 1966 z Mimořádného výboru pro nukleární otázky. Plánovací nukleární skupinu tvořilo sedm členů – stálý členové USA, Velké Británie, Itálie, Spolková republika Německo a tři nestálí členové. Skupina měla vypracovat v následujících letech pravidla pro nasazení nukleárních zbraní v možných konfliktech. HAFTENDORN, Helga: *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 2001, s. 111.

⁸¹ Grauzonenwaffe – možno přeložit jako vyzbrojení tzv. „šedé zóny“.

⁸² Pro výběr těchto dvou systémů hovořily následující aspekty:

- V případě Pershingu II se jednalo o balistickou zbraň, pomocí které za co možná nejkratší dobu při teoreticky 100% schopnosti penetrace mohly být bezprostředně zasazeny cíle v Sovětském svazu.
- Z důvodu její krátké doby letu (vysoké rychlosti) se ta zbraň dala využít i při zásahu na pohyblivé cíle.
- Její vysoká přesnost zacílení (CEP - caa 30m) jí dodala „*hard target kill capability*“.
- Použití raketové hlavice na míru vyrobené spolu s vysokou schopností zacílení ospravedlňovalo Pershing II XR jako „*smart*“ a „*clean*“. Pershing II se tedy především hodil k implementaci strategie směřující k minimalizaci škod, k flexibilitě a selektivitě.

HAFTENDORN Helga: *Das Doppelte Missverständnis...*, s. 268.

Během dalších konzultací došlo ke shodě o celkovém počtu systémů, které se měly rozmístit v pěti evropských zemích. Počtem 572 systémů byl nastaven poměrně vysoký rozsah a vycházelo se z myšlenky, že bude ze strany evropských partnerů případně o něco sniženo. Nejprve však muselo dojít k zásadnímu politickému rozhodnutí v rámci celé Aliance.

S cílem zabránit vzniku podobných nedorozumění, k jakým došlo při jednání o neutronové zbraně, dal Helmut Schmidt podnět k tomu, aby se o celé šíři otázek jednalo na úrovni hlav států a premiérů vlád. Tento návrh americká strana přivítala, neboť i tamní administrativa se chtěla ujistit, že dojde na obou stranách ke konsensu. Americká strana požadovala také ujištění, že při těchto setkáních budou dodrženy dva zásadní aspekty. Za prvé se do diskusí dostatečně včas zapojí americký prezident a dále bude zajištěno souhlasné stanovisko nejdůležitějších evropských spojenců.

3.2.6 Setkání na ostrově Guadeloupe

Ke společnému setkání hlavních představitelů USA, Francie, Velké Británie a Spolkové republiky Německo došlo na podnět francouzského prezidenta Valéry Giscard d'Estaigna ve dnech 5. a 6. ledna roku 1979 na ostrově Guadeloupe. Šéfové vlád se zde měli zabývat především politicko-bezpečnostními otázkami. Z amerického pohledu mělo toto vrcholné setkání především odstranit evropské pochybnosti o řídicích schopnostech USA a obnovit konsensus o dalším postupu v otázkách modernizace taktických nukleárních zbraní. Německá strana měla o jednání o něco méně konkrétní představu. Helmut Schmidt nebyl připraven detailně diskutovat o otázce taktických nukleárních zbraní středního doletu. Očekával spíše obecnou diskusi o hospodářské, politické a strategické situaci Západu ve stylu poklidných setkání u krbového ohně v duchu předchozích vrcholných jednání.⁸³

Na počátku vystoupil prezident Carter, který nejprve objasnil americký postoj k SALT II. Nevynechal však zmínku o tom, že je zapotřebí najít společnou odpověď na rostoucí

⁸³ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss...*, s. 68.

hrozbu sovětských raket SS-20. Americký prezident, jak později referoval Schmidt, navrhl, že považuje za dobré rozmístit v Evropě odpovídající americké zbraně a vyzval spojence k vyjádření. Nejprve se vyjádřili představitelé Francie a Velké Británie. Britský ministerský předseda James Callaghan vyjádřil souhlas s americkou nabídkou. Zdůraznil však, že je nejprve potřeba vyjednávat s Ruskem. Francouzský prezident Giscard d'Estaing prohlásil, že je též pro vyjednávání s Ruskem. Upozornil však na to, že Rusko bude vážně vyjednávat jen za předpokladu, bude-li vědět, že v opačném případě dojde k rozmístění. „*To byl názor, kterému jsem přikývl,*“ reagoval na francouzský návrh Helmut Schmidt.⁸⁴ Tímto de facto francouzský prezident formuloval jádro samotného „dvojího rozhodnutí NATO“.

Helmut Schmidt reagoval na americký návrh s jistou obezřetností. Jistá Schmidtova opatrnost vyplývala ze zvýšené nedůvěry v návrhy americké strany po debaklu okolo neutronové zbraně. Schmidt zdůraznil pro Spolkovou republiku Německo neopominutelnou podmínku - princip „non-singularity“⁸⁵ a tím i požadavek co možná nejširší dělby rizik.⁸⁶ Schmidtův postoj vzbudil na americké straně pochyby. Jeho odstup, se kterým čelil americké iniciativě, byl vnímán jako poněkud překvapivý, neboť to byl právě Helmut Schmidt, který podnítil diskuzi o raketách středního doletu a opakovaně vyzýval americkou stranu, aby byla aktivní v této záležitosti.

Schmidt si uvědomoval, že se rozhodnutí o rozmístění raket středního doletu, v Evropě s v jeho straně SPD nesetká s jednoznačným souhlasem. „*Byl jsem o nutnosti vytvoření rovnováhy v „šedé zóně“ přesvědčen již velmi dlouho. Chtěl jsem, aby o této otázce bylo jednáno mezi Západem a Východem.*“ Schmidt se obával negativního dopadu na Spolkovou republiku a jeho stranu v důsledku předpokládané silné propagandistické kampaně SSSR proti těmto plánům. Z tohoto důvodu zdůrazňoval, aby Německo nebylo jedinou zemí pro rozmístění raket středního doletu.

⁸⁴ SCHMIDT, H.: *Menschen...*, s. 231-232.

⁸⁵ Spolková republika Německo požadovala rozmístění nukleárních zbraní ve více zemí Západní Evropy.

⁸⁶ Helmut Schmidt trval na rozmístění nových systémů nejen na území Spolkové republiky Německo. Za hlavní motiv tohoto požadavku označoval Schmidt očekávané vnitropolitické potíže v SRN. V: SCHMIDT, Helmut: *Menschen und Mächte...* s. 232.

Vrcholné setkání na Guadeloupu přineslo konsensus v zásadních otázkách o rozmístění taktických nukleárních zbraní středního doletu.⁸⁷ Z důvodu nutné potřeby pro přípravu těchto zbraní se plánovalo začít s rozmísťováním teprve na podzim roku 1983. Účastníci vrcholného setkání se dále shodli na tom, že nedořešené otázky budou předmětem diskusí následujících setkání. Součástí rozhodnutí měla být nabídka Sovětskému svazu k jednání s USA o zbraních středního doletu, dále pak oznámení jednostranného odsunu 1000 nukleárních hlavic a nabídka k dalšímu postupu ve vyjednávání v rámci SALT a jednání o vzájemném vyrovnaném snížení ozbrojených sil (MBFR). Toto druhé rozhodnutí především signalizovalo ochotu k jednání s protější stranou.

V následujících dnech to byly především německé požadavky k souhlasu, které určovaly směr diskuze v rámci Aliance. Aby bylo možné čelit vnitropolitickým překážkám v řadě států NATO, bylo nutné především jednomyslné usnesení všech členů v této otázce. Tedy bylo potřeba najít i další evropský stát NATO, který by byl ochotný k přijetí a potažmo i rozmístění nových systémů.

Souhlas Holandska a Belgie byl z důvodu vnitropolitických pochybností nejistý. Obě země se chtěly vyhnout předčasnému vyjádření svého stanoviska, které by mohlo zostřit vnitropolitické napětí v obou zemích. K překvapení všech to byla právě Itálie, která se vyslovila pro rozmístění. Itálie se obávala, že by mohla zůstat opomenuta. Tyto obavy odražely zkušenosti z jednání na Guadeloupu, ke kterému Itálie nebyla přizvána.⁸⁸

3.2.7 „Dvojí rozhodnutí NATO“

Závěry jednání z Guadeloupu byly předmětem dalšího jednání spojenců v rámci Aliance. Návrh NATO na rozmístění raket středního doletu typu Pershing II v partnerských státech Aliance musel být dodatečně v těchto zemích schválen. Ve Spolkové republice Německo

⁸⁷ Mělo být rozmístěno 572 nukleárních zbraní v pěti evropských zemích, z čehož 96 raket s plochou dráhou letu ve Spolkové republice Německo, 160 ve Velké Británii, 112 v Itálii, v Belgii a v Nizozemí pak stejný počet 48 raket. Dodatečně k raketám s plochou dráhou letu mělo být rozmístěno ještě 108 raket typu Pershing II v rámci amerických jednotek na území Spolkové republiky Německo.

⁸⁸ HAFTENDORN, H.: *Deutsche Aussenpolitik...*, s. 282.

se tato otázka nejprve projednávala ve Spolkové bezpečnostní radě, později i mezi hlavními koaličními partnery.⁸⁹ Spolková vláda se později vyslovila pro modernizaci eurostrategických zbrojních systémů NATO ve shodě s „Harmelovou zprávou“, založené na principu dvou základních pilířů bezpečnostní politiky západní Aliance - na principu obrany a politiky uvolňování. Souběžně s tím německá vláda poukázala na potřebu spojit návrhy na dozbrojení s možností nabídky na omezení zbrojení. Zároveň spolková vláda trvala na dodržení třech zásadních podmínek opakovaně zdůrazňovaných ze strany SRN:

- 1) Ochotě podílet se na usnesení o rozmístění raketových systémů jen za předpokladu, že souhlas vysloví celá Aliance.
- 2) Podmínce, že žádné zemi nebude připisována zvláštní role.
- 3) Respektování tzv. „ne- nukleárního“ statutu Spolkové republiky Německo.⁹⁰

Poté co bylo mezi Spolkovou republikou Německo, Velkou Británií a USA dosaženo shody v základních otázkách o omezení zbrojení, vytvořila stálá Rada NATO během zasedání v dubnu 1979 v Den Haagu další Speciální skupinu (*Special Group – SG*) k vypracování konkrétního návrhu na kontrolu zbrojení. Speciální skupina byla vytvořena na návrh Spolkové republiky Německo. Tato skupina měla vytvořit zásady pro jednání o taktických nukleárních zbraních středního doletu, které měly být vedeny v rámci jednání o SALT III. Výsledky jednání Pracovní skupiny na vysoké úrovni a Speciální skupiny se sjednotily během společného zasedání. Výsledky byly později přepracovány do formy návrhu usnesení pro nadcházející zasedání Rady NATO. Koncept návrhu usnesení „*Integrated Decision Document*“ obdržely vlády spolu s oběma původními zprávami k vyjádření stanoviska.⁹¹

Ještě dříve než došlo v prosinci 1979 ke schválení zamýšlených eurostrategických systémů a návrhů k omezení zbrojení, pronesl generální tajemník komunistické strany SSSR Leonid Brežněv 6. října 1979 ve východním Berlíně poněkud překvapivou řeč. Prohlásil, že Sovětský svaz je ochoten přistoupit k jednáním o omezení jaderných zbraní středního

⁸⁹ Vnitropolitická diskuze detailněji viz kapitola 4 Vnitropolitické důsledky evropské bezpečnostní politiky Helmuta Schmidta.

⁹⁰ HAFTENDORN, H.: *Deutsche Aussenpolitik...*, s. 282.

⁹¹ HAFTENDORN, Helga: *Das Doppelte Missverständnis...*, s. 277.

doletu jen v případě, že se NATO vzdá dozbrojování pomocí zamýšlených zbrojních plánů. Zároveň Brežněv představil nabídku jednostranné snížení velikosti vojsk umístěných v NDR.⁹² Sovětské vedení především varovalo, že pro případ, že by k usnesení došlo, nezůstane tento akt bez dalších důsledků pro německo-sovětské vztahy, stejně jako nebude možné zahájit jednání o kontrole zbrojení. Sověti se snažili přimět Alianci k tomu, aby neschválila zamýšlené návrhy v otázkách zbrojení, nebo přinejmenším toto rozhodnutí oddálila.

V reakci sovětského vůdce viděli západní politici ve Spojených státech, ale i ve Spolkové republice Německo především jakýsi taktický tah, který měl především za cíl odvést pozornost a popřípadě pozdržet schválení usnesení NATO. Brežněvova iniciativa však přišla příliš pozdě na to, aby se mohlo odvrátit velké politické rozhodnutí, které bylo naplánované na polovinu prosince 1979.⁹³

Na podzim roku 1979 probíhaly časté konzultace mezi spojenci. Cílem jednání bylo vedle samotného schválení usnesení také úsilí přimět nerozhodné členské státy k souhlasu. Zvláštní význam se v té době přisuzoval Spolkové republice Německo, které zaujímala mezi evropskými spojenci vůdčí role. Na zasedání ministrů Plánovací nukleární skupiny v listopadu 1979 v Den Haagu se stále projevovaly nesrovnalosti mezi jednotlivými státy.⁹⁴ Účastníci se však shodli na tom, že „*Integrated Decision Document*“ by měl sloužit jako podklad pro rozhodnutí zasedání Rady NATO, které se mělo konat 12. prosince 1979. Bylo zdůrazněno, že s plánovaným rozhodnutím Aliance nebude spojena ani změna role nukleárních zbraní, ani snížení nukleárního potenciálu. Dne 28. listopadu 1979 přijali stálí zástupci v Radě NATO „*Integrated Decision Document*“ jako základ pro rozhodnutí ministrů.⁹⁵ Severoatlantické alianci se podařilo i přes námitky některých členských zemí na

⁹² Jednalo nabídku snížení o 20 000 mužů a odsun 1000 obrněných vozů.

⁹³ HAFTERDORN, H.: *Sicherheit ...*, s. 240.

⁹⁴ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss...*, s. 138.

⁹⁵ Jednohlasné usnesení Aliance se nezakládalo na formálním hlasování. Usnesení bylo přijato na základě konsensu, v případě že nebyl žádný člen proti.

posunutí⁹⁶ rozhodnutí přijmout „*Integrated Decision Document*“, tímto bylo tzv. „dvojí rozhodnutí NATO“ 12. prosince 1979 schváleno.

Formálně se nejednalo o dvojí rozhodnutí, nýbrž o jednoduché usnesení. Usnesení hovoří o dvou souběžně probíhajících postupech. Modernizaci systému taktických nukleárních zbraní středního doletu a kontrole zbrojení. Ministři se shodli na modernizaci taktických nukleárních zbraní pomocí rozmístění nových amerických systémů v Evropě, které zahrnovaly 108 odpalovacích zařízení pro rakety typu Pershing II. Program nezvyšoval význam nukleárních zbraní pro NATO. V rámci usnesení bylo rozhodnuto o jednostranném odsunu 1000 amerických nukleárních hlavic ze Západní Evropy. Zároveň se ministři dohodli na umístění 572 nových taktických nukleárních systémů středního doletu. Mohlo dojít ke snížení počtu rozmístěných systémů, nebylo však možné, že by samotné usnesení bylo zrušeno. Systémy měly dostát potřebám obrany a odstrašení a být schopné reagovat na jednostranné rozmístění nukleárních zbraní SSSR, čímž by se vytvořil základ pro jednání se Sovětským svazem.⁹⁷

Druhá část usnesení navrhuje Sovětskému svazu jednání o kontrole a omezení zbraní na obou stranách. V článku č. 9 usnesení jsou stanoveny podmínky, za kterých by mělo dojít k omezování zbraní:

- a) Po dalším omezení amerických taktických nukleárních zbraní, by mělo následovat odpovídající omezením ze strany SSSR.
- b) O omezeních amerických a sovětských taktických nukleárních zbraní středního doletu bude jednáno v bilaterálně v rámci SALT III.
- c) Bezprostředním cílem těchto jednání by měla být úmluva o omezení amerických a sovětských taktických nukleárních zbraní středního doletu.
- d) Každé dojednané omezení těchto systémů musí být shodné se zásadou rovnosti mezi oběma stranami.

⁹⁶ Během rozhodujícího mimořádného zasedání ministrů zahraničí a obrany států NATO 12. prosince 1979 sdělilo Nizozemí, že bude moci rozhodovat o rozmístění zbraní na jejich teritoriu až za dva roky. Dánsko také vyslovilo požadavek na odsunutí rozhodnutí o šest měsíců. Stejný požadavek vyslovila i Belgie, s tím že za šest měsíců již nebude klást schválení usnesení překážky.

⁹⁷ *Kommuniqué der Aussen-und Verteidigungminister der NATO über den bedingten Beschluss zur Stationierung von Mittelstreskenwaffen [„NATO-Doppelbeschluss“]*, <http://www.documentarchiv.de/in/natodb.html>.

e) Každé ujednané omezení musí být adekvátně ověřitelné.⁹⁸

Spojencům šlo v rámci „dvojího rozhodnutí“ o to, aby i nadále zachovali funkčnost strategie obrany a odstrašení NATO v souvislosti se zvýšeným zbrojením Sovětského svazu, a tím garantovali bezpečnost členských států Severoatlantické aliance. Samotné politické odůvodnění, že rozmístění taktických nukleárních zbraní středního doletu je jen reakcí na sovětské rozmístění raket SS-20, bylo interpretováno tak, že v případě vojenského konfliktu by měly nukleární zbraně NATO za úkol tyto sovětské rakety pouze vyrovnat. Z politického hlediska bylo rozmístění taktických nukleárních zbraní středního doletu jakýmsi pojítkem mezi strategicko-nukleárním potenciálem Spojených států a momentálními pozemními silami v Evropě. Plánované rakety typu Pershing II měly schopnost během několika minut dosáhnout území Sovětského svazu a zasáhnout vojenské cíle s vysokou přesností. V důsledku spojení obranných sil na obou stranách Aliance mělo následovat i zvýšení důvěryhodnosti spojenců v případě eskalace konfliktu a zahájení útoku konvenčními zbraněmi Varšavské dohody.

Rozmístění nukleárních zbraní však především předpokládalo podobný pohled Evropanů a Američanů na politickou a vojenskou funkci nukleárních zbraní středního doletu v Evropě. Ve skutečnosti tomu však bylo jinak. Z evropského pohledu byly tyto zbraně především politickým pojítkem mezi strategickým potenciálem USA a rozmístěnými silami Aliance v Evropě a měly působit především k odstrašení. Strategické plánování Spojených států se oproti tomu zakládalo na předpokladu, že odstrašení může být účinné v případě konfliktu jen tehdy, bude-li útočící straně zabráněno dosáhnout svých vojenských cílů za použití všech vhodných zbraní.

K jednomu z nedořešených bodů patřila například otázka konkrétního rozmístění zbrojních systémů. Belgie a Holandsko si konečné rozhodnutí o umístění zbraní na svém území ponechaly na pozdější dobu. Z toho důvodu nebylo zcela jasné, ve kterých zemích ke

⁹⁸ Článek 9, Communiqué der Aussen-und Verteidigungminister der NATO...., <http://www.documentarchiv.de/in/natodb.html>.

konečnému rozmístění dojde. Ve Spojených státech bylo „dvojí rozhodnutí NATO“ vnímáno jako symbol odhodlanosti Aliance a známka vlastní schopnosti řízení.

3.2.8 Naplňování „dvojího rozhodnutí NATO“ do roku 1982

V rámci naplňování „dvojího rozhodnutí NATO“ bylo zřejmé, že se vyjednávání neobejdou bez problémů. Cílem Spolkové republiky Německo bylo, aby v důsledku „dvojího rozhodnutí NATO“ došlo k novým rozsáhlým diskuzím s Varšavským paktem. V politické realitě tomu však bylo právě naopak. Samotné usnesení přispělo k značnému napětí v rámci politiky uvolňování. Negativní dopad na vztahy obou bloků a průběh jednání měla především intervence Sovětského svazu do Afghánistánu.⁹⁹ Sovětská invaze nebyla bezprostřední reakcí na „dvojí rozhodnutí NATO“, ve Spolkové republice Německo přesto narůstala vnitropolitická kritika „dvojího rozhodnutí NATO“ v důsledku zhoršení mezinárodní situace a odklonu od politiky uvolňování. V SRN rostly obavy, že by mohlo dojít k ohrožení míru spíše vlivem nezodpovědného chování obou velmocí, než v důsledku sovětské agrese. Největší obavy měl spolkový kancléř v nepřítomnosti strategie „zabránění válce“.¹⁰⁰

Krátce po samotném „dvojím rozhodnutí NATO“ zaznívaly ze stany Sovětského svazu jasné hlasy poukazující na nutnost suspendovat toto rozhodnutí pro případ, že dojde k dalším vyjednáváním mezi oběma stranami. Zároveň se poukazovalo na další potřebu ujasnit vzájemná stanoviska v rámci jednání SALT II. O několik měsíců později během návštěvy německého kancléře Schmidta koncem června roku 1980 v Moskvě bylo možné pozorovat první náznaky ochoty ze strany Sovětského svazu vyjednat s USA, a to ještě před ratifikací smlouvy SALT II, o zahájení bilaterálních diskuzí o omezení taktických nukleárních zbraní středního doletu. Do samotných diskuzí měly být zapojeny všechny

⁹⁹ Sovětský svaz provedl intervenci do Afghánistánu 27. prosince 1979. Byla to první vojenská intervence SSSR mimo východní blok od konce 2. světové války. Intervence vedla k výraznému zhoršení vztahů Západu a Východu a ukončila politiku uvolňování ze 70. let.

¹⁰⁰ HAFTENDORN, H.: *Deutsche Aussenpolitik...*, s. 290.

systemy v Evropě. Americký kongres však smlouvu SALT II v důsledku sovětské invaze do Afghánistánu neratifikovat.

Nemalou měrou se o zahájení diskuzí zasadil i sovětský vůdce Brežněv, který se koncem srpna roku 1980 vyjádřil o potřebě neodkladného zahájení jednání. Později se obě strany shodly na termínu a místě zahájení těchto jednání o omezení taktických nukleárních zbraní středního doletu umístěných v Evropě. Bylo dohodnuto, že k zahájení jednání dojde v říjnu roku 1980 v Ženevě. Diskuze, které probíhaly od 17. října do 17. listopadu 1980 byly limitovány blížícími se volbami ve Spojených státech a nepřinesly proto žádné zásadní rozhodnutí.¹⁰¹

Jednání o omezení jaderných zbraní se dostala do patové situace a jejich obnovení vyžadovalo zcela nový přístup. Nově zvolený americký prezident Reagan přišel s novou iniciativou na obnovení odzbrojovacích jednání v oblasti konvenčních, jaderných a strategických zbraní.¹⁰² 18. listopadu 1981 během své řeči pronesené před „*National Press Club*“ navrhl Reagan sovětskému generálnímu tajemníkovi Brežněvovi, aby došlo k zahájení diskuzí o snížení strategických zbraní v Ženevě. Tato jednání měla být vedena pod názvem jednání o omezení strategických zbraní známé pod zkratkou START („*Strategic Arms Reduction Talks*“).¹⁰³ Zároveň Reagan navrhl tzv. „nulovou variantu“ v oblasti nukleárních raket středního doletu v Evropě, tedy úplnou likvidaci amerických a sovětských raket středního doletu (*Intermediate-Range Nuclear Forces, INF*). Jednání mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými bylo zahájeno již 30. listopadu 1981.

Téměř o tři měsíce později předložila americká strana další z návrhů smlouvy. Opírá se o dva základní požadavky - potřebu vyšší strategické stability a snížení ohrožení pomocí vybudování rovnováhy mezi Západem a Východem. USA dále navrhovaly naprosté

¹⁰¹ HAFTENDORN, H.: *Sicherheit...*, s. 261.

¹⁰² PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha 1997, s. 93.

¹⁰³ SCHÖLLGEN, G., *Die Aussenpolitik...*, s. 159.

odstranění všech nukleárních zbraní středního doletu v Evropě (Pershing II, SS-20, SS-4, SS-5) a zároveň zákaz produkce a rozmíst'ování raket středního doletu.

Sovětská strana reagovala již 2. února 1982 předložením návrhu na zrušení všech druhů jaderných zbraní v Evropě. Součástí tohoto návrhu byla i nabídka k omezení raket středního doletu na obou stranách o jednu třetinu pro případ, že by nedošlo ihned k dohodě o úplném zřeknutí se nukleárních zbraní. Sovětský svaz opakovaně vyjadřoval svou ochotu provést jednostranné stažení sovětských raket typu SS-20 ze západního území.¹⁰⁴

Obě strany se tedy především soustředily na maximalizaci vlastních strategických výhod. Příliš rozdílné vyjednávací pozice nakonec vedly k tomu, že nebylo dosaženo kompromisu. A to i přes skutečnost, že jednání mezi zástupci obou stran¹⁰⁵ měly od počátku velmi dobré vyhlídky.¹⁰⁶ Tento návrh však odmítnut v Kremlu i v Bílém domě.¹⁰⁷

Po krachu ženevských jednáních začala Severoatlantická aliance dne 14. října 1983 s rozmíst'ováním amerických leteckých bojových hlavic ve Velké Británii. Tímto aktem se začalo uskutečňovat „dvojí rozhodnutí NATO“. O týden později dne 22. listopadu 1983 se Spolkový sněm v Německu po velmi živé diskuzi usnesl na setrvání na „dvojím rozhodnutí NATO“. Proti rozhodnutí hlasovali zástupci SPD a Strany Zelených. O několik dnů dříve – 19. listopadu - se SPD na stranickém sjezdu rozhodla drtivou většinou proti dozbrojování a tedy i proti kurzu Helmuta Schmidta. V té době však Helmut Schmidt již více než rok nebyl kancléřem Spolkové republiky Německo.¹⁰⁸

¹⁰⁴ I přes velmi utajované skutečnosti došlo k zveřejnění podrobností ruských návrhů. Podrobnosti v sobě zahrnovaly např. konkrétní omezení nukleárních raket s délkou doletu přes 1000 km, dále pak snížení počtu bojových jednotek o 600 do roku 1985, později až na 300, jako i zřeknutí se rozmíst'ování nových zbraní během vyjednávacího procesu a též ochotu část svých raket středního doletu SS-20 zcela stáhnout z evropského pevniny. HAFTENDORN, Helga: *Sicherheit und Entspannung*, ..., s. 263.

¹⁰⁵ Zástupci vyjednávajících stran byl Paul H. Nitze za USA, za druhou stranu byl k jednáním povolán šéf sovětské delegace Julij Kwizinsky.

¹⁰⁶ Mezi diplomaty obou bloků došlo k tzv. „mezi – řešení“, podle kterého se měly Spojené státy zcela vzdát rozmístění Pershingu II a Moskva jako protiváhu přislíbila snížení svých raket středního doletu v Evropě na počet maximálně 50 – 100 systémů.

¹⁰⁷ SCHÖLLGEN, G.: *Die Aussenpolitik...*, s. 159.

¹⁰⁸ SCHÖLLGEN, G.: *Die Aussenpolitik...*, s. 160.

Dne 23. listopadu 1983, pouhý jeden den poté co Spolkový sněm odsouhlasil rozmístění nových amerických raket středního doletu na území Spolkové republiky Německo, přerušil Sovětský svaz ženevské jednání o jaderných zbraních středního doletu.¹⁰⁹ O měsíc později sovětská delegace odešla i z jednání START, aniž by bylo rozhodnuto o novém termínu dalších vyjednávání. O několik měsíců později začal Sovětský svaz s protiopatřeními, která zahrnovala mimo jiné i umístění raket středního doletu kratšího dosahu do střední Evropy. Postoj SSSR se změnil až s příchodem Michaila Gorbačova v roce 1985 a se zhoršující ekonomickou situací země. V březnu 1985 byla ženevská jednání obnovena.

V prosinci 1985 se Reagan a Gorbačov dohodli na 50% snížení stavu strategických jaderných zbraní, přičemž SSSR stále ještě nebyl ochoten přistoupit na Reaganovu „nulovou variantu“. Neustále se zhoršující hospodářská situace SSSR a katastrofa jaderného reaktoru v Černobylu však vedla k přijetí této „nulové varianty“ a k podpisu smlouvy INF ve Washingtonu na konci roku 1987, kterou se rozhodlo o likvidaci taktických jaderných zbraní s dosahem 500 až 5 500 km. V květnu 1991 byla „sešrotována“ poslední sovětská raketa SS-20 v Evropě. V červenci 1991 podepsal Gorbačov a nový americký prezident George Bush Smlouvu o snížení a omezení strategických útočných zbraní START I, na dalším snížení se strany dohodly počátkem ledna 1993 a podepsaly smlouvu START II.

¹⁰⁹Spolu s Velkou Británií a SRN byly rakety středního doletu nejprve rozmístěny také v Itálii. S rozmístěním v Belgii a Nizozemí se začalo až v roce 1985.

4 Vnitropolitické důsledky evropské bezpečnostní politiky Helmuta Schmidta

4.1 Postoje německých politických stran k „dvojímu rozhodnutí NATO“

V historii Spolkové republiky Německo existují tři zásadní kontroverze v souvislosti s vojenským zaměřením Německa. Patří k nim opětné vyzbrojení v roce 1955, diskuze o vyzbrojení spolkové armády nukleárními zbraněmi a diskuze v souvislosti s plánovaným rozmístěním raket středního doletu v rámci „dvojího rozhodnutí NATO“.¹¹⁰ Obzvláště hrozba, a po neúspěšném jednání i samotné uskutečnění dozbrojení raketami středního doletu, vedly ve Spolkové republice Německo k silnému odporu. Protesty byly namířeny především proti vládě SPD a jejímu kancléři Helmutu Schmidtovi.

V rámci prvních veřejných debat o modernizačních snahách zbrojních systémů v Evropě v rámci NATO se na počátku roku 1979 ve Spolkové republice Německo začaly rýsovat jednotlivé postoje politických stran a skupin uvnitř těchto stran. Spolková vláda podporovala plány Aliance odsouhlasit na konci roku 1979 usnesení o rozmístění raket středního doletu v Evropě a zároveň předložit Sovětskému svazu nabídku k jednání. Ze stranickopolitické debatě o „dvojím rozhodnutí NATO“ se projevil specifický aspekt období sociálnědemokratické vlády - a sice obrat v rozdělení rolí mezi vládou a opozicí na poli bezpečnostní politiky. Jak již bylo zřejmé při debatě o neutronové zbrani, ukázalo se i zde, že vládní politika koalice SPD/FDP byla akceptována velkou částí sociálních demokratů jen proti jejich vůli, zatímco opozice bezpečnostní politiku spolkové vlády naopak podporovala.¹¹¹

¹¹⁰ HAFTENDORN, H.: *Deutsche Aussenpolitik*..., s. 266.

¹¹¹ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*..., s. 111.

Opoziční strana CDU/CSU prosazovala bez námitek modernizaci nukleárních prostředků NATO a zároveň podporovala rozmístění nových amerických systémů středního doletu v Evropě, jak bylo plánováno ve „dvojím rozhodnutí NATO“.¹¹² Strana CDU/CSU byla dokonce ochotna podpořit „dvojí rozhodnutí NATO“ i bez dodržení principu „non-singularity“. Pokud by se tedy nenašli v Evropě další členové NATO, na jejichž území by bylo možné tyto zbraně přijmout, musela by být Spolková republika připravena rozmístit zbraně na svém území pouze spolu s Velkou Británií. Splnění požadovaného principu „non-singularity“ se sice považovalo za žádoucí v zájmu alianční solidarity a rozdělení rizik. Nemělo však na něm podle křesťanských demokratů ztroskotat celé rozhodnutí. Rozmístění nových systémů středního doletu bylo z pohledu CDU/CSU nutné pro zachování schopnosti fungování strategie NATO a tím i samotné Aliance. Kontrola zbrojení zůstala pro CDU/CSU pouze jakýmsi nástrojem zahraniční politiky, kterou bylo nutné zahrnout do celkové strategie pro udržení míru a svobody.¹¹³

Severoatlantická aliance se podle názoru CDU/CSU nemohla vzdát modernizace svého zbrojního potenciálu v Evropě, dokud nebude sovětské vedení ochotno k jakýmkoliv rozsáhlým kontrolním opatřením o zbrojení a dozbrojování. Křesťanští demokraté byli přesvědčeni, že Sovětský svaz by byl i nadále připraven použít silnější vojenskou sílu k politickému ovlivňování slabších sousedů.¹¹⁴

V rámci vládní koalice SPD a FDP upozorňovali oba koaliční partneři na rozdílné aspekty „dvojího rozhodnutí NATO“. Strana FDP zdůrazňovala rovnocennost obou částí Harmelova konceptu. Považovali tedy vojenskou složku za nutnou podmínku a předpoklad pro smysluplnou politiku uvolnění a kontroly zbrojení. Postoj strany FDP k „dvojímu rozhodnutí NATO“ byl utvářen hlavně osobou předsedy strany Hanse Dietricha Genschera.¹¹⁵ Genscher zastával post ministra zahraničí již pátým rokem a výrazně formuloval své názory týkající se zahraničně-bezpečnostní politiky. To ztěžovalo

¹¹² LAYRITZ, S.: Der NATO-Doppelbeschluss., s. 111.

¹¹³ Tamtéž, s. 112.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 113.

¹¹⁵ K bezpečnostně-politickým otázkám v souvislosti s „dvojím rozhodnutím NATO“ se kromě Hanse Dietricha Genschera vyjádřil především bezpečnostně-politický mluvčí frakce FDP v otázkách bezpečnostní politiky v Bundestagu Jürgen Möllemann.

každému, kdo zastával ve straně odlišný názor, aby byl vyslyšen mimo nejužší stranické kruhy nebo se aktivně politicky prosadil. Genscher shrnul během bezpečnostně-politickém kongresu FDP v dubnu 1979 v Münsteru základní body liberální zahraniční a bezpečnostní politiky.¹¹⁶ Hlavním cílem byla podle Genschera rovnocennost obrany a politiky détente jako součásti bezpečnostní politiky. Politika zakládající se na obou těchto komponentech měla podle Genschera za cíl především snížení konfliktu a odbourávání samotných příčin konfliktů.

Politika Sovětského svazu byla podle Genschera na druhou stranu zaměřena na utváření zón vlivu a šíření socialistického společenského modelu. K prosazení těchto expanzionistických cílů byl Sovětský svaz připraven nasadit také vojenské prostředky, kterými disponuje ve velkém množství a které udržuje pro tento účel v neustálé pohotovosti. Pro západní Alianci bylo podle Genschera udržení obranné schopnosti a vojenské rovnováhy zcela nepostradatelné. Modernizace a posílení nukleárního potenciálu raket středního doletu Aliance pokládal za nutné především pro zachování schopnosti pružné reakce a kontrolovatelné eskalace konfliktu. Tato schopnost byla ovšem podle Genschera zpochybňována sovětským zbrojením prostřednictvím raket středního doletu SS-20.

Odpověď Aliance měla spočívat ve zvýšení modernizace a posílení západního potenciálu schopnosti obrany a v poskytnutí nabídky kontroly zbrojení a jeho omezení. Zatímco FDP zdůrazňovala nutnost rozmístění v zájmu věrohodnosti vojenské doktríny NATO nezávisle na konkrétní hrozbě raket SS-20, kladl spolkový kancléř Schmidt větší důraz na zbrojní kontrolně-politický aspekt. S jeho pomocí šlo podle kancléřova názoru v první řadě udržet resp. vytvořit vojenskou rovnováhu, jež je pro bezpečnost nezbytná. Pokud se v této době vyskytovaly rozdíly mezi koaličními partnery, tak především v odlišné rétorice.

¹¹⁶ LAYRITZ, S.: Der NATO-Doppelbeschluss., s. 107.

4.2 Důvody ke kritice „dvojího rozhodnutí NATO“ uvnitř SPD

Diskuze o „dvojím rozhodnutí NATO“ mezi koaličními partnery nevyvolala tolik kritiky jako jednání v rámci samotné SPD. Uvnitř strany SPD se již na počátku diskuzí objevil náznak zásadní neshody mezi postojem vlády a částí sociálních demokratů, zastávající odlišný názor.

Již před konfliktem uvnitř SPD v souvislosti s „dvojím rozhodnutím NATO“ bylo možné v otázkách bezpečnostní politiky zaznamenat rozdílné postoje mezi stranou a jejím předsedou. Příkladem jsou neshody v souvislosti s plánovaným umístěním neutronové zbraně.¹¹⁷ V souvislosti s „dvojím rozhodnutím NATO“ tomu nebylo jinak. I zde je možné následovaly silné protesty, které vystupovaly na povrch ve formě obav mezi občany Spolkové republiky Německo. Samotné rozmístění nukleárních systémů se většinou spojovalo s obavou, že by se střední Evropa mohla zanedlouho stát bojištěm mezi jadernými mocnostmi. Odpůrci ve straně se formovali nejen z pacifistického hnutí v Německu, nýbrž pocházeli ze všech skupin obyvatelstva.

Právě z tohoto důvodu mohli kritici „dvojího rozhodnutí NATO“ vytvářet silný tlak na stranické aparáty a politické strany v Německu. SPD zde připadla obzvláště zásadní role. Strana se odvrátila od čistě pacifistického postoje a přestala vystupovat jako odpůrce vůči spolkové armádě. I přes to se však identifikovala velká část přívrženců a členů SPD, kteří měli poněkud skeptický postoj ke všemu vojenskému.¹¹⁸ Z tohoto důvodu bylo i toto hnutí schopno vytvářet nemalý tlak uvnitř SPD.

Důležitým aspektem v rámci formování názorů v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky SPD byla politika uvolňování. Tato politika se prosadila i přes protesty opozičních stran a stala se tak jakýmsi stěžejním pilířem zahraniční a bezpečnostní politiky SPD po celé její vládní období. Z tohoto důvodu znamenalo pro velkou část přívrženců a i pro samotné vedení SPD přijetí „dvojího rozhodnutí NATO“ nelehký úkol. Obě skupiny

¹¹⁷ Viz kapitola 3.2.4 Krize důvěry v německo-amerických vztazích v otázce neutronové bomby.

¹¹⁸ NOTZ, Anton: *Die SPD und der NATO – Doppelbeschluss. Abkehr von einer Sicherheitspolitik der Vernunft*, Baden- Baden, 1990, s. 105.

považovaly dozbrojování především za ohrožení pro Německo a Evropu. Nermalou roli sehrály i taktické volební důvody. SPD měla v plánu právě pomocí politiky uvolňování docílit dobrých výsledků během nadcházejících spolkových voleb.

V širším kontextu je možné shrnout následující příčiny pro kritiku „dvojího rozhodnutí NATO“ ze strany SPD. Společenský vliv kritiky byl především zapříčiněn silným vlivem mírového hnutí. Toto hnutí se vyznačovalo vysokou schopností mobility a dokázalo přilákat do ulic tisíce lidí a dopomoci jim tak k veřejnému vyjádření jejich obav a pocitu ohrožení. Tlak vycházející z těchto demonstrací nemohl nezanechat stopy na politických stranách, především pak na SPD se silným pacifistickým hnutím uvnitř strany. I přes skutečnost, že většina členů SPD měla realistický vztah k armádě a bezpečnostní politice, v otázkách atomové bezpečnosti tomu však bylo zcela jinak. Jen malá skupina měla zájem o fakta, mnohem větší část se nechala unášet emocemi, což mělo velký vliv i na samotné rozhodovací procesy. Důležitým faktorem při formování postoje veřejnosti mohla být určitá abstrakce této bezpečnostní otázky pro většinu obyvatel. S tím souvisí i určité zanedbání informovat široké obyvatelstvo o konkrétních aspektech spojených se samotným vyzbrojováním.

Kromě těchto aspektů, mimo jiné složitosti tématu, je třeba neopomenout důležitou roli, kterou sehrál vztah a styl vládnutí kancléře Helmuta Schmidta. Jeho styl vládnutí mnozí označovali jako autoritářský a kvůli němu často u svých kolegů ve straně narážel na silnou kritiku. Je zde možné vidět také problém v komunikaci mezi oběma stranami vyplývající hlavně z kancléřova stylu vládnutí. Helmut Schmidt byl během diskuzí o „dvojím rozhodnutí NATO“ velmi silně přesvědčen o správnosti vlastního pohledu. Schmidt vyjadřoval nepochopení vůči obavám odpůrců „dvojího rozhodnutí NATO“. Tento jeho styl vládnutí vedl uvnitř SPD k hlubokému nedorozumění vůči stranickému vedení.¹¹⁹ Přesto zůstává otázkou, zda by v případě lepší komunikace mezi stranickou základnou a Helmutem Schmidtem nedocházelo k takovým nesrovnalostem, jak tomu ve skutečnosti bylo.

¹¹⁹ NOTZ, A.: *Die SPD und der NATO...*, s. 51.

Na rozdíl od postoje vlády zdůrazňovali někteří přední představitelé strany SPD kontrolu zbrojení jako primární prostředek sociálnědemokratické bezpečnostní politiky a varovali před ohrožením politiky détente případnými vojenskopolitickými opatřeními NATO. Spolkový kancléř sice zvládl uklidnit vzniklý neklid a kritiku svého kurzu především díky své autoritě a s poukazem na teprve počáteční fázi utváření vůle v Alianci. Nicméně bylo viditelné, že se větší část strany vyjádřila zřetelně proti hlavním bezpečnostně-politickým představám Schmidtovy vlády.

Uvnitř SPD se vytvořily dva politické proudy. Na jedné straně se nacházeli kritici tohoto „dvojího rozhodnutí NATO“, kteří zastávali zcela opačný názor než spolková vláda. K této skupině patřil vedle Oskara Lafontaina a Hanse Epplera též Egon Bahr a Karsten Voigh. Na druhé straně byli zastánci myšlenky usnesení - Helmut Schmidt a Hans Appel.¹²⁰

První skupina kritiků okolo Oskara Lafontaina a Hanse Epplera se vyznačovala především extrémními požadavky vůči vládě. Požadovali dokonce vystoupení Spolkové republiky z NATO. Tato skupina od samého počátku iniciovala odpor ve straně SPD a ztěžovala tak pomocí koordinace stranické základny rozhodovací procesy uvnitř strany. Příčiny pro odpor skupiny kolem Lafontaina a Epplera je třeba vidět v širším kontextu. Jedním z důvodů jejich kritiky byl pacifistický přístup k celé záležitosti. K tomu bylo zapotřebí přidat hluboce zakořeněnou nedůvěru pacifistickým kritiků vůči NATO a Spojeným státům americkým.¹²¹

Druhá skupina kritiků okolo Egona Bahra a Karsena Voigta se vyznačovala tím, že se vyhýbala otevřené kritice „dvojího rozhodnutí NATO“ a byla schopna akceptovat společné rozhodnutí. V rámci dlouhých diskuzí často nebylo možné rozpoznat, jaký názor v politickém spektru tato skupina zastávala. Obzvláště je třeba zmínit motivy kritiky Egona Bahra¹²² – iniciátora Východní politiky uvolňování (*Ostpolitik*) za kancléře Willyho Brandta. Bahr viděl ve „dvojím rozhodnutí NATO“ právě ohrožení politiky

¹²⁰ GERSTEN, Florian: *Zwischen Pacifismus und Verteidigung. Die Sicherheitspolitik der SPD*, Nomos Verlag, Baden- Baden, 1994, s. 54.

¹²¹ NOTZ, A.: *Die SPD und der NATO...*, s. 83.

¹²² Státní sekretář za vlády Willyho Brandta v letech 1969-1972.

uvolňování. Jen z toho důvodu, že Bahr nechtěl veřejně vznášet kritiku proti osobě Helmuta Schmidta, ponechával si své kritické myšlenky ve většině případů pro sebe.

Podstatným výsledkem tohoto prvního vnitrostranického střetu a začátku veřejné diskuze o bezpečnostní politice spolkové vlády bylo ustavení Speciální skupiny. Jak již bylo řečeno, byla tato skupina založena v rámci Aliance na podnět SRN. Spolkové republice šlo o to, aby zakotvila hledisko dalšího jednání o odzbrojení – silněji než se původně požadovalo – do připravovaného rozhodnutí NATO. Německá role při vzniku tohoto grémia sloužila spolkové vládě jako argument v jednáních s kritiky její bezpečnostní politiky. Upozorňovali na vliv, který prostřednictvím Speciální skupiny sociálnědemokratická vláda může mít na rozhodovací proces v Alianci. Poukazovali na fakt, že Speciální skupina zohledňuje zájem kritiků obávajících se o uvolnění napětí a upřednostňujících vyjednávání. Vnitropolitický proces utváření vůle se omezil na otázku, zda se spolkové vládě podaří přimět většinu strany SPD k podpoře její politiky, neboť jak koaliční partneři z FDP, tak i parlamentní opozice CDU/CSU, podporovali politický směr zastávaný spolkovou vládou.

Diskuze o dalším směru bezpečnostní politiky SRN v rámci SPD probíhaly před stranickým sjezdem, který se měl konat od 3. do 7. prosince 1979, tj. přesně týden před rozhodujícím zasedáním Rady NATO v Berlíně. Od tohoto sjezdu se obecně očekávalo i rozhodnutí o směru v otázce mírového využití jaderné energie. Strana SPD čelila výzvě učinit rozhodnutí v obou těchto klíčových otázkách – bezpečnostní politice a mírovém využití jaderné energie. Pro členy a stoupence SPD nabývaly tyto otázky stále většího významu ve srovnání s klasickými tématy sociálnědemokratické politiky. Stejně tak byly tyto otázky diskutovány i v rámci nově založené strany „Zelených“. SPD stála před úkolem tyto otázky vyřešit, aniž by se tím narušila funkčnost vlády.

Rozhodnutím stranického sjezdu k jaderné energetice a k bezpečnostní politice byl připisován značný vliv. Spolkový kancléř dal před sjezdem strany jednoznačně najevo, že neudělení souhlasu jeho bezpečnostní politice, a tím de facto omezení v možnostech

jednání v zahraničně-bezpečnostní oblasti, by mohlo znamenat konec sociálnědemokratické účasti na vládě a také konec vlády kancléře Helmuta Schmidta.¹²³

V rámci diskuze o bezpečnostně-politickém kurzu spolkové vlády se v SPD zformovaly čtyři postoje k chystanému usnesení v Alianci:

1. Principiální odmítnutí rozmístění nových amerických nukleárních zbraní v Evropě.
2. Požadavek odložení rozhodnutí až do předložení konkrétních výsledků vyjednávání.
3. Požadavek pozměnit usnesení předkládané Radě NATO k rozhodnutí s tím, že sice bude o výrobě rozhodnuto v prosinci, jak bylo plánováno, samotný souhlas bude ale vydán jen s výhradou, že k rozmístění nedojde, budou li předloženy uspokojující výsledky jednání.
4. Pozici spolkové vlády, že by mělo být v prosinci definitivně rozhodnuto o výrobě a rozmístění raket Pershing II a raket s plochou dráhou letu. Samotné usnesení by mělo být zároveň spojeno s nabídkou vyjednávání pro Sovětský svaz.

Nejrozhodněji se proti plánovanému „dvojímu rozhodnutí NATO“ vyslovovalo Pracovní sdružení mladých socialistů v SPD (*Arbeitsgemeinschaft der Jungsozialisten in der SPD*). Jejich odmítnutí se vyhrtilo v ultimativní požadavek, že by spolková vláda měla zabránit „dvojímu rozhodnutí NATO“. Důvodem byla podle Mladých socialistů absence sovětské hrozby. Za plánovaným opatřením NATO podle této skupiny stála americká zbrojní lobby, která pouze realizovala zavedení svých nových systémů.¹²⁴

Podobně kategoricky se vyjádřili někteří prominentní zemští političtí představitelé SPD, jako brémský senátor Hennig Scherf a zemský předseda Bádenska-Würtenberska Erhard

¹²³ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss...*, s. 93.

¹²⁴ Tamtéž..., s. 94.

Eppler. Scherf, částečně v roli mluvčího mladých levicových představitelů strany, odmítl pojem „dodatečné vyzbrojení“ pro plánované rozmístění raket, mluvil místo toho o „nevidaném gigantickém zbrojení“. Požadoval od sjezdu a od vládní koalice jasné politické rozhodnutí, že rozhodnutí NATO nepodpoří. Erhard Eppler označil požadované rozhodnutí NATO za provokaci Sovětského svazu, která je srovnatelná jen s rozmístěním sovětských raket na Kubě v roce 1962.¹²⁵ Toto odmítnutí bezpečnostní politiky spolkové vlády nebylo jen názorem několika výrazných osobností, nýbrž nacházelo širokou podporu v řadě zemských svazů a okresů, které požadovaly buď naprosté odmítnutí, nebo přinejmenším posunutí rozhodnutí na pozdější dobu.

Helmut Schmidt a Hans Apel se pokoušeli na podzim roku 1979 zmírnit vznikající kritickou diskuzi ve vlastních řadách s poukazem na zatím neuzavřené utváření společné vůle v Alianci. Pro sociálnědemokratické členy vlády a vedení strany platilo, že je zapotřebí ještě před stranickým sjezdem v prosinci usměrnit vnitropolitický diskusní proces. Tvrdý odpor se ale i přesto očekával v otázce rozmístění nových nukleárních zbraní v Evropě. Již v září předložilo vedení strany rozsáhlý dokument pod titulem „Bezpečnostní politika v rámci mírové politiky“ (*„Sicherheitspolitik im Rahmen der Friedenspolitik“*), v němž se pokoušelo sladit bezpečnostně-politické potřeby s preferencí kontroly zbrojení. Hlavní směrnice, které měly sloužit jako základ pro úvodní návrh vedení strany, byly vytvořeny za významné účasti spolkového kancléře a ministra obrany.¹²⁶

Mělo tedy dojít k přesunu politické váhy ve prospěch kontroly zbrojení, zároveň ovšem zůstávala otevřená možnost obranně-politickým aspektům. Konkrétně to znamenalo, že měla začít výroba plánovaných systémů jako odpověď na SS-20, aby byla umožněna resp. urychlena jednání. Varianta spočívající v zastavení výroby a upuštění od skutečného rozmístění zůstávala i nadále otevřena, pokud by bylo v jednáních dosaženo odpovídajících výsledků.

Eventuální rozmístění mělo dvě funkce, za prvé jako protiváha sovětských SS-20, za druhé jako „trumf“ pro jednání o kontrole zbrojení. Logika akce a reakce sovětského zbrojení

¹²⁵ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*., s. 95.

¹²⁶ Tamtéž, s. 95.

a západního dozbrojení se stala výchozím bodem tohoto uvažování. Bez SS-20 by nemuselo dojít k žádnému rozmístění nových systémů středního doletu.

4.3 Hledání kompromisu v SPD

Popis pozic hlavních linií představoval pokus o nalezení oficiálního kompromisu, který měl zachovat spolkové vládě její schopnost pro jednání v Alianci i znovu přiblížit rozcházející se skupiny ve straně. Tento oficiální kompromis měl ale v SPD v předložené formě jen velmi malou naději na přijetí. Bylo předloženo velké množství pozměňovacích návrhů.¹²⁷

Významným doplněním kompromisu bylo začlenění pozměňovacího návrhu:

„následující roky rozhodnou také o tom, jestli může být nukleární závodění ve zbrojení zbržděno, nebo zda bude i nadále ve světě narůstat ohrožení. Proto nesmí existovat žádný automatismus. Proces jednání a očekávané výsledky musejí politikům a NATO vždy umožnit přezkoumat usnesení, a pokud to bude nutné, tak tato i revidovat. Z těchto důvodů by měla spolková vláda souhlasit s umístěním raket středního doletu (jež je možné nejdříve v roce 1983) v Evropě, které mají být vyvinuty Spojenými státy v rámci vlastní zodpovědnosti, pouze ale pod podmínkou, že se nebude realizovat jejich rozmístění, pokud by jednání o kontrole zbrojení vedly k uspokojujícím výsledkům.“¹²⁸

Tím se přikročilo k podstatným modifikacím původního návrhu. Odmítnutí jakéhokoliv automatismu v sobě zahrnovalo potřebu nového usnesení spolkové vlády o rozmístění a s tím i předcházející veřejnou debatou.

¹²⁷ Z celkového počtu 971 návrhů během stranického sjezdu se 102 návrhů zabývalo otázkami z oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky; z toho dalších 50 speciálně bezpečnostními otázkami. LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*., s. 98.

¹²⁸ Návrh 11 předsednictva strany, LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*., s. 100.

Další důležitá změna je patrná v podmíněném souhlasu k rozmístění. Do hlavního návrhu byla zaimplementována formulace Egona Bahra, že by se mělo upustit od rozmístění, pokud bude v rámci jednání dosaženo uspokojivých výsledků. Tento na první pohled možná marginální rozdíl je podstatný. Zatímco v konzultacích Aliance a na straně spolkové vlády se vycházelo z toho, že rozmístění nových zbraní středního doletu je údajně nutné a jen při předložení pozitivních výsledků jednání by mohl být rozsah rozmístění odpovídajícím způsobem snížen. Oproti tomu tato pozměněná formulace původního návrhu stanovuje, že v případě uspokojivého výsledku vyjednávání by mohlo dojít ke zrušení „dvojího rozhodnutí“, popř. toto prohlášeno za neplatné.

Helmut Schmidt se před sjezdem a také během něj pokoušel na pozadí modifikovaného úvodního návrhu specifikovat, co lze rozumět pod „uspokojujícími výsledky“ vyjednávání.

„Konkrétní opatření k vyzbrojení mohou být omezovány o to více, nakolik se podaří těmito jednáními o kontrole zbrojení, nazvaných SALT III, dosáhnout účinného oboustranného omezení kontinentálně-strategických systémů na Východě a Západě. V ideálním, teoretickém případě by při tom mohlo dokonce vyjít najevo, že se na západní straně nemusí dozbrojovat. Tento ideální případ ale předpokládá, že Sovětský svaz mnoho z toho, co vyprodukoval, opět rozebere.“¹²⁹

Ve své stranické řeči v listopadu 1979 poté Schmidt konkrétněji popsal své stanovisko a upřesnil, že by se muselo jednat o odstranění sovětských raket středního doletu z Evropy.

„Toto [zřeknutí se západního rozmístění] by ovšem vyžadovalo, aby Sovětský svaz nejen zastavil další instalaci raket SS-20, ale aby také ty, co již rozmístil, opět odzbrojil.“¹³⁰

¹²⁹ SCHMIDT, Helmut: Řeč pronesená před frakcí SPD v Bundestagu dne 13. listopadu 1979. V LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*., s. 100.

¹³⁰ SCHMIDT, Helmut: Řeč spolkového kancléře na stranickém sjezdu 3.-7. prosince 1979 v Belině, ... V LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*., s. 102.

Tím byla v podstatě zformulována tzv. nulová varianta jako ideální výsledek zbrojně-kontrolního politického řešení problému zbraní středního doletu.

Willy Brandt doporučil „bez sebemenšího nadšení“ návrh přijmout, zformuloval ovšem jasně očekávání, že dojde v blízké době k ratifikaci SALT II a že během šesti měsíců by mohly být vytvořeny předpoklady pro zahájení jednání. Požadoval, aby strana pozorně sledovala další kroky až do rozmístění raket.

Vnitrostraniční odpůrci se na základě vnitřní roztržitosti, především ale kvůli podpoře tohoto konečného návrhu předsedou strany Willy Brandtem, šéfem frakce Herbertem Wehlerem, „architektem *Ostpolitik*“ Egonem Bahrem a dalšími významnými osobnostmi strany, nemohli prosadit. Navíc se nad sjezdem vznášela hrozba odstoupení kancléře a nebezpečí ztráty moci.¹³¹

Změněný a nakonec jasnou většinou sjezdu schválený návrh postoje vlády vytvořil kompromisní návrh s podporou uvnitř strany. Spolková vláda v čele se sociálně-demokratickým kancléřem tak na jednání Rady NATO, jež se konalo o týden později, souhlasila s „dvojím rozhodnutím NATO“.

4.4 Konec vlády Helmuta Schmidta a rozhodnutí o dozbrojení

V roce 1979 byl po bouřlivých diskuzích v SPD nakonec nalezen kompromis, tak aby spolková vláda mohla „dvojí rozhodnutí NATO“ odsouhlasit. Problémy ve straně však přetrvávaly i nadále. Kancléř sice ovládal světovou politiku, byl schopen suverénně vládnout Spolkové republice, ve vlastní straně tomu však bylo právě naopak. Postupem času se stával jakýmsi cizím tělesem. Jestliže ještě do roku 1979 byl Schmidt s maximálním vypětím sil schopen zabránit alternativním stranickým usnesením, bylo zřejmé, že během spolkového stranického sjezdu naplánovaného na červen 1982 bude muset čelit v otázkách bezpečnostní politiky mnohem silnějšímu vnitrostranickému

¹³¹ LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluss*., s. 102-103.

odporu. Ve výsledném kompromisu stranického sjezdu SPD v prosinci 1979 byl v rámci pozměňovacích návrhů doplněn požadavek na nové usnesení spolkové vlády o umístění raket středního doletu. Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, byl tento požadavek doplněn vzhledem k tomu, že k rozmístění mělo dojít až v roce 1983. Někteří členové SPD si tímto chtěli zaručit možnost neschválit dozbrojení, v případě že by během této doby došlo k výsledku v jednáních o odzbrojení mezi SSSR a USA.

Kdyby Helmut Schmidt na poslední chvíli nesouhlasil s návrhem, aby se konečné rozhodnutí spolkové vlády podřídilo hlasování mimořádného stranického sjezdu naplánovaného až na konec roku 1983, hlasovala by většina strany proti němu. V říjnu 1982 Schmidtova vláda nezískala důvěru při hlasování v Bundestagu a novým spolkovým kancléřem se stal předseda CDU a dosavadního vůdce opozice Helmut Kohl. Po Schmidtově odstoupení v prosinci 1982 hlasovalo během spolkového stranického sjezdu SPD téměř 400 delegátů proti směru Schmidtovy politiky. Pouhých 14 delegátů vyjádřilo Schmidтови svou důvěru.¹³² Jen marně se Helmut Schmidt snažil na sjezdu strany přesvědčit své kolegy o potřebě dozbrojení: „*Přestaňte si již konečně nechávat vnutit myšlenku, že Američané jsou našimi nepřáteli a Sověti našimi přáteli!*“¹³³ Během spolkového stranického sjezdu SPD v 19. listopadu 1983 hlasoval nakonec Helmut Schmidt jako jeden z mála pro dozbrojování, tedy rozmístění raket středního doletu v Německu. Nová vláda CDU/CSU a FDP hlasovala proti hlasům SPD 22. listopadu 1983 pro rozmístění raket středního doletu na území Spolkové republiky a opětovné zahájení jednání o kontrole zbrojení, jehož cílem mělo být kompletní odstranění všech nukleárních zbraní středního doletu.¹³⁴ Trvalo to však do března 1985 než byly zahájena nová jednání o omezení nukleárních zbraní, do kterých byly zapojeny rakety středního doletu.

¹³² HACKE, Ch.: *Die Aussenpolitik...*, s. 275.

¹³³ Tamtéž..., s. 240.

¹³⁴ Z 512 odevzdaných hlasů bylo 286 pro rozmístění, strana FDP se zdržela hlasování. V: HAFTENDORN, Helga: *Deutsche Aussenpolitik...*, s. 297.

5 ZÁVĚR

Tato diplomová práce zkoumá roli Helmuta Schmidta na formování německé bezpečnostní politiky v sedmdesátých letech 20. století. Zaměřuje se především na vliv německé bezpečnostní politiky v době Schmidtova kancléřství a na změnu strategie Severoatlantické aliance.

Již před svým zvolením do funkce spolkového kancléře byl Helmut Schmidt znám jako expert na otázky bezpečnosti. Pro podstatu pochopení stylu uvažování Helmuta Schmidta v rámci bezpečnostní politiky je potřeba nejprve analyzovat jeho teorii rovnováhy sil, která je známá již z jeho politických spisů ze sedmdesátých let. Díky analýze této teorie lze lépe porozumět důvodům, která vedly spolkového kancléře Schmidta k tomu, aby veřejně vystoupil s těmito myšlenkami. Podstatou Schmidtovy teorie rovnováhy sil bylo udržení vojenské rovnováhy mezi Východem a Západem pro udržení míru mezi oběma bloky. Jakékoli narušení této rovnováhy by podle Schmidta vedlo k ohrožení mírového uspořádání a narušení strategie odstrašení. Fungující strategie odstrašení měla odradit protivníka od útoku, jelikož by následoval zdrcující protiúder.

V probíhajících jednání o odzbrojení mezi Sovětským svazem a Spojenými státy, ke kterých se oba bloky přibližovaly paritě ve strategických zbraních, nebyly reflektovány bezpečnostní požadavky evropských spojenců v Alianci. Schmidt upozorňoval na nebezpečí vyplývající z modernizace sovětských raket středního doletu namířených na země Západní Evropy pomocí nových raket SS-20, které nebyly zahrnuty do jednání o odzbrojení mezi velmocemi. Vznik tzv. šedé zóny, o které Helmut Schmidt hovoří, představoval jasné narušení rovnováhy mezi Západem a Východem.

Hlavním impulsem pro počátek debat o nové bezpečnostní strategii Severoatlantické aliance se stala Schmidtova známá řeč před Mezinárodním institutem strategických studií v Londýně v říjnu 1977. Spolkový kancléř zde poukázal na nedostatky v jednáních mezi oběma velmocemi a navrhoval zahájit diskuzi o změně strategie NATO tak, aby odrážela i zájmy evropských spojenců. Schmidt byl přesvědčen o nutnosti dozbrojení Aliance prostřednictvím zavedení nových zbrojních systémů v Evropě. Zároveň však trval na

potřebě politiky uvolňování. Pokračování v politice uvolňování měla podle Schmidta zaručit nabídka dalších jednání o odzbrojování pro SSSR. Kancléř Schmidt se tímto krokem zasloužil o zahájení jednání o těchto bezpečnostních otázkách. Schmidt dal svým nekompromisním postojem jasně najevo, že je potřeba změnu strategické situace v Evropě po rozmístění sovětských SS-20 bezpodmínečně řešit. Schmidtovo otevřené jednání nejprve vyvolalo rozpaky na straně amerických spojenců v Alianci, nakonec však splnilo svůj účel a vedlo k hledání řešení této problematiky.

Neutronová zbraň, která se nabízela jako možné východisko pro nalezení protiváhy sovětským raketám v Evropě, vyvolala bouřlivou diskuzi. Ve Spolkové republice Německo se v této souvislosti objevila první krize uvnitř SPD, kdy se většina sociálních demokratů stavěla proti využití neutronové zbraně. Pro Helmuta Schmidta byla neutronová zbraň vhodným prostředkem pro řešení rovnováhy. V této otázce Schmidt jednal v rámci svého konceptu rovnováhy - najít řešení pro obranu Evropy a zároveň pokračovat v politice uvolňování.

Americké odstoupení od výroby a rozmístění neutronové zbraně bylo těžkým úderem vůči německému partnerovi v Alianci. I přes silné vnitrostranické protesty trval Schmidt na své strategii vojenské parity a dozbrojení dokonce i po krachu jednání o neutronové zbraně. Neúspěch v jednáních o neutronové zbraně měl však negativní dopad na důvěru mezi Spolkovou republikou Německo a USA. Schmidt k následným návrhům ze strany USA přistupoval již s větší mírou opatrnosti a s počáteční nedůvěrou.

Přesto kancléř Schmidt dále trval na dozbrojení a modernizaci existujících eurostrategických zbraní a zároveň zahájení jednání o odzbrojení se sovětskou stranou. Během následných jednání se spojenci shodli na rozmístění raket středního doletu typu Pershing a raket s plochou dráhou letu, které by v Evropě tvořily účinnou protiváhu sovětským raketám typu SS-20. Pro Spolkovou republiku Německo znamenalo „dvojí usnesení NATO“ především posílení dvou pilířů západoněmecké bezpečnostní politiky, jak byla chápána od konce šedesátých let – obrany a ochoty vyjednávat. „Dvojí rozhodnutí NATO“ tedy odpovídalo základním představám Helmuta Schmidta, vyjádřeným již v londýnské řeči z roku 1977.

Bezpečnostní politika Spolkové republiky Německo nesla v sedmdesátých letech výrazný rukopis kancléře Schmidta. Schmidtovy názory se do značné míry rozcházely s postojem dosud převážně pacifisticky se profilující strany sociálních demokratů. To vedlo k poněkud paradoxní situaci, kdy se názory kancléře do určité míry shodovaly s postojem opozice. Opoziční strana CDU/CSU byla více nakloněna představám Helmuta Schmidta než jeho vlastní strana SPD. Křesťanští demokraté souhlasili se Schmidtovou myšlenkou, že dozbrojení NATO je nutným prostředkem pro fungování strategie NATO a tím i samotné Severoatlantické aliance.

Oproti tomu musel Helmut Schmidt čelit výrazné kritice ze strany veřejnosti a z řad vlastní strany SPD. Kritika veřejnosti vycházela částečně z neznalosti komplikovaného a abstraktního tématu a z pacifistických nálad převažujících u obyvatelstva. Odmítavý postoj vycházel také z očekávání veřejnosti, že bude kancléř Schmidt pokračovat v nastoleném kurzu politiky uvolňování kancléře Willyho Brandta. Iniciativa Helmuta Schmidta byla vnímána spíše jako příklon k dalšímu vyzbrojování. Uvnitř SPD se vytvořily dvě skupiny, které zastávaly odlišný postoj k „dvojímu rozhodnutí NATO“. Skupina Schmidtových kritiků viděla v tomto rozhodnutí právě ohrožení politiky uvolňování. Rozpory ve straně byly jedním z aspektů, které zapříčinily pád vlády Helmuta Schmidta v roce 1982. Potvrzení usnesení o rozmístění raket středního doletu ve Spolkové republice Německo pak již odsouhlasila vláda CDU/CSU a FDP v roce 1983.

Je zapotřebí poznamenat, že významnou roli ve „dvojím rozhodnutí NATO“ hrály Spojené státy americké. Ve skutečnosti by bez iniciativy USA nebylo možné realizovat část usnesení zabývající se rozmístěním. Nebyl to však jen silný tlak vycházející z americké strany. Zásadní roli v utváření konečné podoby „dvojího rozhodnutí NATO“ měla Spolková republika Německo. Spolková republika Německo v jednání prosazovala posílení druhé myšlenky „dvojího rozhodnutí NATO“, tedy zdůraznění nabídky vést zároveň s dozbrojením NATO jednání o odzbrojení se Sovětským svazem. Hlavním přínosem Spolkové republiky Německo byl však původní podnět ze strany kancléře Schmidta, na základě kterého došlo k zahájení diskuzí, které nakonec vedly k „dvojímu

rozhodnutí NATO“. „Dvojí rozhodnutí NATO“ tak v podstatě vedlo, po deseti letech od londýnské řeči Helmuta Schmidta, k sepsání smlouvy o omezení raket středního doletu INF v roce 1987. V pokračujících jednáních pak došlo k vzájemné dohodě a k naplnění tzv. „nulové varianty“, což znamenalo úplnou likvidaci zbraní středního doletu.

6 RESUMÉ

Diplomová práce „Vliv Helmuta Schmidta na formování německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky pro strategii NATO v letech 1974 – 1982“ pojednává o čle německého kancléře Helmuta Schmidta z hlediska jeho postoje k otázkám bezpečnostní politiky. Práce se zaměřuje především na roli bezpečnostní politiky Spolkové republiky Německo, která byla v druhé polovině sedmdesátých let výrazně formovaná právě názory kancléře Schmidta.

Práce se pokouší upozornit na významnou úlohu, kterou sehrál Helmut Schmidt v prosazení nutnosti změny strategie Severoatlantické aliance. Jeho londýnská řeč, v níž upozorňoval na narušení rovnováhy sil mezi Východem a Západem v důsledku modernizace sovětských raket středního doletu v Evropě, v podstatě zahájila diskusi o změně strategie NATO na konci sedmdesátých let.

Práce popisuje také debatu okolo neutronové zbraně, která byla nejprve diskutována jako možná protiváha sovětským raketám. V diplomové práci je upozorněno na otázku rostoucí nedůvěry mezi spojenci, především v důsledku složitých jednání o neutronové zbraně a amerického zamítnutí. Výsledkem jednání spojenců, které pokračovaly i po zamítnutí neutronové zbraně, bylo „dvojí rozhodnutí NATO“. Rozhodnutí odráželo Schmidtovu teorii rovnováhy, podle níž mělo dojít k dozbrojení Západu, ale zároveň, aby nedošlo k narušení politiky uvolňování, měly probíhat mezi bloky rozhovory o odzbrojení.

V závěru práce je zapotřebí zdůraznit, že to byl právě Helmut Schmidt, který se významně zasadil o zahájení diskuzí o rovnováze sil a změně strategie Severoatlantické aliance. Schmidtovo působení v bezpečnostní politice NATO však probíhalo navzdory nesouhlasu většiny sociálních demokratů, kteří se stavěli proti směru zahraničně-bezpečnostní politiky prosazované vlastním kancléřem. Schmidtovy názory na bezpečnostní politiky nacházely spíše podporu u opoziční strany křesťanských demokratů než ve vlastní straně. Práce

poukazuje na fakt, že přetrvávající neshody v bezpečnostní politice Spolkové republiky Německo vedly k rozkolu ve straně a zasloužily se vedle dalších faktorů i o pád Schmidtovy vlády.

7 ZUSAMMENFASSUNG

Meine Diplomarbeit ‚Der Einfluss Helmut Schmidts auf die Entwicklung der deutschen Sicherheitspolitik und ihre Folgen für die Strategie der NATO in den Jahren 1974 – 1982‘ behandelt die Ära des Kanzlers Helmut Schmidt aus der Perspektive seiner Einstellung zu sicherheitspolitischen Fragen. Die Arbeit bezieht sich auf die Rolle der Sicherheitspolitik der Bundesrepublik Deutschland, die in der zweiten Hälfte sehr deutlich gerade von den Ideen Helmut Schmidts geprägt wurde.

Die Rolle Helmut Schmidts in Zusammenhang mit dem Streben nach der Durchsetzung der Änderung der Strategie der NATO ist hier besonders hervorzuheben. Seine Londoner Rede, während dessen er die Notwendigkeit der Aufrechterhaltung des Gleichgewichtszustandes zwischen West und Ost in Folge der Modernisierung der sowjetischen Mittelstreckenraketen in Europa, betonte, setzte die Verhandlungen über die Änderung der Strategie der NATO in Gang.

Diese Diplomarbeit beschreibt auch die Auseinandersetzung um die Neutronenwaffe, die zunächst als mögliches Gegengewicht gegenüber den russischen Raketen diskutiert wurde. Der Autor macht gleichzeitig auf die steigende Unglaubwürdigkeit zwischen den Bündnispartnern aufmerksam, vor allem in Folge der schwierigen Verhandlungen über die Neutronenwaffe und zuletzt auch der ablehnenden Haltung seitens der USA. Als Ergebnis der Verhandlungen der Bündnispartner ist der sog. ‚NATO Doppelbeschluss‘ zu sehen. Die Entscheidung spiegelte Schmidts Theorie des Gleichgewichts wieder, nach deren es zur westlichen Nachrüstung kommen sollte, um die Entspannungspolitik nicht in Gefahr zu bringen. Es sollten weitere Abrüstungsverhandlungen zwischen beiden Blöcken folgen.

Zum Schluss der Studie ist es notwendig zu betonen, dass es gerade Helmut Schmidt war, der sich sehr entscheidend für Verhandlungen über das Kräfteverhältnis und die Änderung der sicherheitspolitischen Strategie der Allianz eingesetzt hat. Schmidts Wirken auf dem Feld der Sicherheitspolitik der NATO stiess aber bei der Mehrheit seiner Parteikollegen in der SPD auf Unverständnis. Trotz der grossen Kritik aus den eigenen Reihen setzte Schmidt seine Bemühungen um die Wiederherstellung des Gleichgewichts fort. Paradoxerweise fand Helmut Schmidt mit seinen sicherheitspolitischen Ideen mehr Unterstützung bei der Opposition (CDU/CSU) als in der eigenen Partei. Die Arbeit weist zuletzt auf die Tatsache hin, dass unterschiedliche Stellungen in Fragen der Sicherheitspolitik der Bundesrepublik Deutschland zu Problemen innerhalb der Partei führten und gleichzeitig als eine der möglichen Ursachen für den Sturz der Regierung Schmidt zu betrachten sind.

8 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Komuniké ministrů zahraničí a obrany zemí NATO u příležitosti zvláštního jednání o podmíněném rozhodnutí o rozmístění raket středního doletu, Brusel, 12. prosince 1979
Kommuniqué der Außen- und Verteidigungsminister der NATO über den bedingten Beschluß zur Stationierung von Mittelstreckenwaffen,["NATO-Doppelbeschluß"] vom 12. Dezember 1979,
<http://www.documentarchiv.de/in/natodb.html>

Rozhodnutí Spolkového sněmu z 22. listopadu 1983 o potvrzení dvojího rozhodnutí NATO, Entschließung des Deutschen Bundestags vom 22. November 1983 zur Billigung des NATO-Doppelbeschlusses,
http://www.lsg.musin.de/Geschichte/Material/Quellen/BT-Nato_Doppel.htm

Proslovy

SCHMIDT, Helmut: Regierungserklärung von Bundeskanzler Helmut Schmidt vom 17. mai 1974
http://www.dhm.de/lemo/html/dokumente/NeueHerausforderungen_redeRegierungserklaerungSchmidt1975/index.html

SCHMIDT, Helmut: The Alistair Buchan Memorial Lecture v HANRIDER, Wolfram F, SCHMIDT, Helmut.: Helmut Schmidt, Perspectives on Politics, Westview Press, Boulder CO, 1982, s. 23-39.

SCHMIDT, Helmut: Řeč pronesená před frakcí SPD v Bundestagu dne 13. listopadu 1979. V LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluluss*., s. 100.

SCHMIDT, Helmut: Řeč spolkového kancléře na stranickém sjezdu 3.-7. prosince 1979 v Berlíně, ... V LAYRITZ, S.: *Der NATO-Doppelbeschluluss*., s. 102.

http://www.lsg.musin.de/Geschichte/Material/Quellen/BT-Nato_Doppel.htm.

Použitá literatura

BÖLLING, Klaus: *Die letzten 30 Tage des Kanzlers Helmut Schmidt*, Ein Tagebuch, 1982, 189 stran, ISBN 3-499-33038-5

Vliv Helmuta Schmidta na formování
německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky
pro strategii NATO v letech 1974-1982

Jakub Pok
NRS, FSV UK

GERSTEN, Florian: *Zwischen Pacifismus und Verteidigung. Die Sicherheitspolitik der SPD*, Nomos Verlag, Baden- Baden, 1994.

HACKE Christian: *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland - Weltmacht wider Willen?* Propylen Taschenbuch, Berlin, 1997. 544 stran, ISBN 3-608-91452-8

HAFTENDORN, Helga: *Sicherheit und Entspannung*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1983, 767 stran, ISBN 3-7890-0867-2

HAFTENDORN, Helga: *Sicherheit und Stabilität. Aussenbeziehungen der Bundesrepublik zwischen Ölkrise und NATO-Doppelbeschluss*, Taschenbuch Verlag, Mnichov, 1986, 286 stran, 3-423-04530-2

HAFTENDORN, Helga: *Deutsche Aussenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 2001, 536 stran, ISBN 3-421-05219-0

HAFTENDORN Helga: *Das Doppelte Missverständnis, Zur Vorgeschichte des NATO – Doppelbeschluss von 1979*, v: Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte, 1985, 244 – 288.

KAISER, Karl: *Helmut Schmidt und Amerika, Eine schwierige Partnerschaft, Bonn, 1990*,

LAYRITZ, Stephan: *Der NATO-Doppelbeschluss. Westliche Sicherheitspolitik im Spannungsfeld von Innen-Bündnis- und Aussenpolitik*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 1992, 442 stran, ISBN 3-631-45283-7

LINK, Werner: *Aussen – und Deutschlandpolitik in der Ära Schmidt*, v JÄGER, Wolfgang: *Republik im Wandel. 1974 – 1982. Die Ära Schmidt*, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1998, 567 stran, ISBN 3-42106736-8

LUŇÁK, Petr: *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Libri, Praha, 1999, 460 stran, ISBN 80-85983-29-X

MÜLLER, Helmut: *Dějiny Německa*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2001, 603 stran, ISBN 80-7106-188-3

NOTZ, Anton: *Die SPD und der NATO – Doppelbeschluss. Abkehr von einer Sicherheitspolitik der Vernunft*, Baden- Baden, 1990, 310 stran, ISBN 3-7890-2010-9

PLECHANOVÁ, Běla, FIDLER, Jiří: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha 1997, 240 stran, ISBN 32-5500-518-4

SCHÖLLGEN, Gregor, *Die Aussenpolitik der Bundesrepublik Deutschland, Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Verlag C.H.Beck, Mnichov, 1999, 248 stran, ISBN 3406-42091-5

Vliv Helmuta Schmidta na formování
německé bezpečnostní politiky a jeho důsledky
pro strategii NATO v letech 1974-1982

Jakub Pok
NRS, FSV UK

SCHMIDT, Helmut: *Menschen und Mächte*, Siedler Verlag, Berlín, 1987, 474 stran,
ISBN 3-88680-278-7

SCHMIDT, Helmut: *Strategie des Gleichgewichts. Deutsche Friedenspolitik und die
Weltmächte*, Ullstein Taschenbuch. Frankfurt Berlin Wien 1970, 261 stran

SCHMIDT, Helmut: Eine Strategie für den Westen, Siedler Verlag, Berlín, 1986, ISBN
3886-80184-5

STERNBURG, Wilhelm: *Die deutschen Kanzler. Von Bismarck bis Merkel*. Aufbau
Taschenbuch Verlag, Berlin, 2007, 730 stran, ISBN 978-3-7466-8144-3

INTERNETOVÉ ZDROJE

www.osce.org

Bundeszentrale für politische Bildung: <http://www.bpb.de/>

www.state.gov

www.atomwaffena-z.info/glossar.php?alpha=N&auswahl=NATO-Doppelbeschluss

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Komuniké ministrů zahraničí a obrany zemí NATO u příležitosti zvláštního jednání o podmíněném rozhodnutí o rozmístění raket středního doletu, Brusel, 12. prosince 1979

**Kommuniqué der Außen- und Verteidigungsminister der NATO über den bedingten Beschluß zur Stationierung von Mittelstreckenwaffen
["NATO-Doppelbeschluß"]**

vom 12. Dezember 1979

1.

Die Außen- und Verteidigungsminister trafen am 12. Dezember 1979 in Brüssel zu einer Sondersitzung zusammen.

2.

Die Minister verwiesen auf das Gipfeltreffen vom Mai 1978, bei dem die Regierungen ihre politische Entschlossenheit zum Ausdruck brachten, der Herausforderung zu begegnen, die der fortdauernde intensive militärische Aufwuchs auf seiten des Warschauer Paktes für ihre Sicherheit darstellt.

3.

Im Laufe der Jahre hat der Warschauer Pakt ein großes und ständig weiterwachsendes Potential von Nuklearsystemen entwickelt, das Westeuropa unmittelbar bedroht und eine strategische Bedeutung für das Bündnis in Europa hat. Diese Lage hat sich innerhalb der letzten Jahre in besonderem Maße durch die sowjetischen Entscheidungen verschärft, Programme zur substantiellen Modernisierung und Verstärkung ihrer weitreichenden Nuklearsysteme durchzuführen. Insbesondere hat die Sowjetunion die SS 20-Rakete disloziert, die durch größere Treffgenauigkeit, Beweglichkeit und Reichweite sowie durch die Ausrüstung mit Mehrfachsprengköpfen eine bedeutende Verbesserung gegenüber früheren Systemen darstellt, und sie hat den "Backfire-Bomber" eingeführt, der wesentlich leistungsfähiger ist als andere sowjetische Flugzeuge, die bisher für kontinentalstrategische Aufgaben vorgesehen waren. Während die Sowjetunion in diesem Zeitraum ihre Überlegenheit bei den nuklearen Mittelstreckensystemen (LRTNF) sowohl qualitativ als auch quantitativ ausgebaut hat, ist das entsprechende Potential des Westens auf demselben

Stand geblieben. Darüber hinaus veralten diese westlichen Systeme, werden zunehmend verwundbarer und umfassen zudem keine landgestützten LRTNF-Raketensysteme.

4.

Gleichzeitig hat die Sowjetunion auch ihre Nuklearsysteme kürzerer Reichweite modernisiert und vermehrt und die Qualität ihrer konventionellen Streitkräfte insgesamt bedeutend verbessert. Diese Entwicklungen fanden vor dem Hintergrund des wachsenden Potentials der Sowjetunion im interkontinentalstrategischen Bereich und der Herstellung der Parität mit den Vereinigten Staaten auf diesem Gebiet statt.

5.

Diese Entwicklungen haben im Bündnis ernste Besorgnis hervorgerufen, da - falls sie fortauern sollten - die sowjetische Überlegenheit bei den Mittelstreckenwaffen die bei den interkontinentalen strategischen Systemen erzielte Stabilität aushöhlen könnte. Durch diese Entwicklungen könnte auch die Glaubwürdigkeit der Abschreckungsstrategie des Bündnisses dadurch in Zweifel gezogen werden, daß die Lücke im Spektrum der dem Bündnis zur Verfügung stehenden nuklearen Reaktionen auf eine Aggression stärker akzentuiert würde.

6.

Die Minister stellten fest, daß diese jüngsten Entwicklungen konkrete Maßnahmen des Bündnisses erfordern, wenn die NATO-Strategie der flexiblen Reaktion glaubwürdig bleiben soll. Nach intensiven Beratungen auch über alternative Ansätze und deren Wert und nach Kenntnisnahme der Haltung bestimmter Bündnispartner, kamen die Minister überein, daß dem Gesamtinteresse der Allianz am besten dadurch entsprochen wird, daß die zwei parallelen und sich ergänzenden Ansätze: LRTNF-Modernisierung und -Rüstungskontrolle verfolgt werden.

7.

Die Minister haben daher beschlossen, das LRTNF-Potential der NATO durch die Dislozierung von amerikanischen bodengestützten Systemen in Europa zu modernisieren. Diese Systeme umfassen 108 Abschußvorrichtungen für Pershing II, welche die derzeitigen amerikanischen "Pershing Ia" ersetzen werden, und 464 bodengestützte Marschflugkörper (GLCM). Sämtliche Systeme sind jeweils mit nur einem Gefechtskopf ausgestattet. Alle Staaten, die zur Zeit an der integrierten Verteidigungsstruktur beteiligt sind, werden an diesem Programm teilnehmen. Die Raketen werden in ausgewählten Ländern stationiert und bestimmte Nebenkosten werden im Rahmen von bestehenden Finanzierungsvereinbarungen der NATO gemeinsam getragen werden. Das Programm wird die Bedeutung nuklearer Waffen für die NATO nicht erhöhen. In diesem Zusammenhang kamen die Minister überein, daß als integraler Bestandteil der TNF-Modernisierung so bald wie möglich 1 000 amerikanische nukleare Gefechtsköpfe aus Europa abgezogen werden. Weiterhin beschlossen die Minister, daß die 572 LRTNF-

Gefechtsköpfe innerhalb dieses verminderten Bestands untergebracht werden sollen. Dies impliziert notwendigerweise eine Gewichtsverlagerung mit der Folge, daß die Zahl der Gefechtsköpfe von Trägersystemen anderer Typen und kürzerer Reichweite abnimmt. Zusätzlich haben die Minister mit Befriedigung zur Kenntnis genommen, daß die Nukleare Planungsgruppe (NPG) eine genaue Untersuchung vornimmt über Art, Umfang und Grundlage der sich aus der LRTNF-Dislozierung ergebenden Anpassungen und ihrer möglichen Auswirkungen auf die Ausgewogenheit von Aufgaben und Systemen im gesamten nuklearen Arsenal der NATO. Diese Untersuchung wird Grundlage eines substantiellen Berichts an die Minister der NPG im Herbst 1980 sein.

8.

Die Minister messen der Rüstungskontrolle als Beitrag zu einem stabileren militärischen Kräfteverhältnis zwischen Ost und West und zur Förderung des Entspannungsprozesses eine große Bedeutung bei. Dies spiegelt sich wider in einem breit angelegten Spektrum von Initiativen, die im Bündnis geprüft werden mit dem Ziel, die Weiterentwicklung von Rüstungskontrolle und Entspannung in den achtziger Jahren zu fördern. Die Minister betrachten die Rüstungskontrolle als integralen Bestandteil der Bemühungen des Bündnisses, die unverminderte Sicherheit seiner Mitgliedstaaten zu gewährleisten und die strategische Lage zwischen Ost und West auf einem beiderseits niedrigeren Rüstungsniveau stabiler, vorhersehbarer und beherrschbarer zu gestalten. In dieser Hinsicht begrüßen sie den Beitrag, den der SALT II-Vertrag zur Erreichung dieser Ziele leistet.

9.

Die Minister sind der Auffassung, daß auf der Grundlage des mit SALT II erreichten und unter Berücksichtigung der die NATO beunruhigenden Vergrößerung des sowjetischen LRTNF-Potentials nun auch bestimmte amerikanische und sowjetische LRTNF in die Bemühungen einbezogen werden sollten, durch Rüstungskontrolle ein stabileres umfassendes Gleichgewicht bei geringeren Beständen an Nuklearwaffen auf beiden Seiten zu erzielen. Dies würde frühere westliche Vorschläge und die erst kürzlich geäußerte Bereitschaft des sowjetischen Staatspräsidenten Breschnew aufnehmen, solche sowjetischen und amerikanischen Systeme in Rüstungskontrollverhandlungen einzubeziehen. Die Minister unterstützen voll die als Ergebnis von Beratungen im Bündnis getroffene Entscheidung der Vereinigten Staaten, über Begrenzungen der LRTNF zu verhandeln und der Sowjetunion vorzuschlagen, so bald wie möglich Verhandlungen auf der Grundlage der folgenden Leitlinien aufzunehmen, die das Ergebnis intensiver Konsultationen innerhalb des Bündnisses sind:

- a) Jede künftige Begrenzung amerikanischer Systeme, die in erster Linie für den Einsatz als TNF bestimmt sind, soll von einer entsprechenden Begrenzung sowjetischer TNF begleitet sein.
- b) Über Begrenzungen von amerikanischen und sowjetischen LRTNF soll Schritt für Schritt bilateral im Rahmen von SALT III verhandelt werden.
- c) Das unmittelbare Ziel dieser Verhandlungen soll die Vereinbarung von Begrenzungen für amerikanische und sowjetische landgestützte LRTNF-

Raketensysteme sein.

d) Jede vereinbarte Begrenzung dieser Systeme muß mit dem Grundsatz der Gleichheit zwischen beiden Seiten vereinbar sein. Die Begrenzungen sollen daher in einer Form vereinbart werden, die de jure Gleichheit sowohl für die Obergrenzen als auch für die daraus resultierenden Rechte festlegt.

e) Jede vereinbarte Begrenzung muß angemessen verifizierbar sein.

10.

Angeichts der besonderen Bedeutung dieser Verhandlungen für die Sicherheit des Bündnisses insgesamt wird zur Unterstützung der amerikanischen Verhandlungsbemühungen ein besonderes, hochrangiges Konsultationsgremium innerhalb des Bündnisses gebildet. Dieses Gremium wird die Verhandlungen kontinuierlich begleiten und den Außen- und Verteidigungsministern berichten. Die Minister werden die Entwicklung dieser und anderer Rüstungskontrollverhandlungen bei ihren halbjährlichen Konferenzen bewerten.

11.

Die Minister haben sich zu diesen beiden parallel laufenden und komplementären Vorgehensweisen entschlossen, um einen durch den sowjetischen TNF-Aufwuchs verursachten Rüstungswettlauf in Europa abzuwenden, dabei jedoch die Funktionsfähigkeit der Abschreckungs- und Verteidigungsstrategie der NATO weiterhin zu erhalten und damit die Sicherheit ihrer Mitgliedstaaten weiterhin zu gewährleisten.

a) Ein Modernisierungsbeschluß einschließlich einer verbindlichen Festlegung auf Dislozierungen, ist erforderlich, um den Abschreckungs- und Verteidigungsbedürfnissen der NATO gerecht zu werden, um in glaubwürdiger Weise auf die einseitigen TNF-Dislozierungen der Sowjetunion zu reagieren und um das Fundament für ernsthafte Verhandlungen über TNF zu schaffen.

b) Erfolgreiche Rüstungskontrolle, die den sowjetischen Aufwuchs begrenzt, kann die Sicherheit des Bündnisses stärken, den Umfang des TNF-Bedarfs der NATO beeinflussen und im Einklang mit der grundlegenden NATO-Politik von Abschreckung, Verteidigung und Entspannung - wie sie im Harmel-Bericht niedergelegt wurde - Stabilität und Entspannung in Europa fördern. Der TNF-Bedarf der NATO wird im Licht konkreter Verhandlungsergebnisse geprüft werden.

Zdroj: <http://www.documentarchiv.de/in/natodb.html>

Příloha č. 2: Rozhodnutí Spolkového sněmu z 22. listopadu 1983 o potvrzení dvojího rozhodnutí NATO

1983

Entschließung des Deutschen Bundestags vom 22. November 1983 zur Billigung des NATO-Doppelbeschlusses:

I. Der Deutsche Bundestag bestätigt seine Entschließung vom 26. Mai 1981, 'die Bundesregierung bei der konsequenten und zeitgerechten Verwirklichung des Beschlusses der NATO vom 12. Dezember 1979 in seinen beiden Teilen' zu unterstützen. II. Der Deutsche Bundestag weiß sich einig mit allen Bürgern unseres Landes in dem Wunsch nach Erhaltung und Stärkung des Friedens in Freiheit sowie nach einer deutlichen Verminderung der Rüstungen ohne Gefährdung unserer Sicherheit. Diesem Ziel dienen die Mitgliedschaft und Mitarbeit der Bundesrepublik Deutschland im Verteidigungsbündnis der NATO. Dieses Bündnis hat seit über drei Jahrzehnten erfolgreich zur Bewahrung des Friedens in Freiheit beigetragen und wird dies auch weiterhin tun. Das Bündnis bedroht niemanden. In seiner Bonner Erklärung vom 10. Juni 1982 heißt es: 'Keine unserer Waffen wird jemals eingesetzt werden, es sei denn als Antwort auf einen Angriff.' Das Bündnis sichert den Frieden durch eine Politik des militärischen Gleichgewichts auf einem möglichst niedrigen Niveau. Es bemüht sich um einen Abbau der Ost-West-Spannungen durch eine Politik der Verständigung mit dem Osten. Der Deutsche Bundestag unterstreicht, dass Verständigung und Ausgleich mit der Sowjetunion und den anderen Staaten des Warschauer Paktes nur auf der Grundlage politischer Gleichberechtigung und der Anerkennung gleicher Sicherheit für alle Staaten erfolgen können. Durch ihre SS-20-Stationierung hat die Sowjetunion die Sicherheitslage verändert und bedroht dadurch die politische Entscheidungsfreiheit der Staaten Westeuropas. Der NATO-Doppelbeschluss soll diese Bedrohung abwenden. Der Deutsche Bundestag bedauert, dass die Genfer Verhandlungen über Mittelstreckensysteme (INF) trotz größter Anstrengungen der USA und ihrer Verbündeten bisher zu keinem Verhandlungsergebnis geführt haben. Zur Gewährleistung der militärischen Sicherheit und politischen Entscheidungsfreiheit Westeuropas brauchen wir daher – im Einklang mit dem NATO-Doppelbeschluss – ein Gegengewicht gegen die uns bedrohenden sowjetischen SS-20-Raketen. Der Deutsche Bundestag unterstützt deshalb die Entscheidung der Bundesregierung, entsprechend ihrer Verpflichtung aus dem zweiten Teil des NATO-Doppelbeschlusses fristgerecht den Beginn des Stationierungsprozesses einzuleiten. Der Deutsche Bundestag erinnert daran, dass das Bündnis trotz einer massiv betriebenen sowjetischen Vorrüstung mit modernen Mittelstreckenraketen vier Jahre lang auf die Nachrüstung verzichtet und sich ernsthaft um Verhandlungen und ein für beide Seiten annehmbares Ergebnis bemüht hat. Der Deutsche Bundestag begrüßt die erklärte Bereitschaft der USA, die INF-Verhandlungen unabhängig vom Beginn der Stationierung fortzuführen. Das Ziel bleibt die drastische Verringerung, wenn möglich die völlige Verschrottung landgestützter nuklearer Mittelstreckenflugkörper größerer Reichweite in Europa. Das ist nur durch Verhandlungen erreichbar. Diese

Verhandlungen bleiben in jedem Fall sinnvoll. Der Stationierungsprozess wird sich über mehrere Jahre erstrecken. Im Wege von Verhandlungen kann eine Begrenzung der Mittelstreckenraketen sowie ein Abbau schon stationierter Raketen auch künftig erreicht werden. Der Deutsche Bundestag fordert die Sowjetunion auf, sich – auch in ihrem eigenen Interesse – einer Fortführung der INF-Verhandlungen nicht einseitig zu entziehen. Er appelliert an die Sowjetunion, ihren Anspruch auf ein Monopol an landgestützten nuklearen Mittelstreckenraketen aufzugeben und damit den Weg zu einer fairen Verhandlungslösung freizumachen. Der Deutsche Bundestag setzt sich dafür ein, den Ost-West-Dialog in allen Bereichen und auf allen Ebenen fortzusetzen und zu vertiefen, um durch Vertrauensbildung und Zusammenarbeit ein Klima zu schaffen, in dem Spannungen abgebaut und gleichgewichtige, überprüfbare Abrüstungsergebnisse erzielt werden können.

Zdroj: http://www.lsg.musin.de/Geschichte/Material/Quellen/BT-Nato_Doppel.htm